



مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی



عمران
علیهما السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir



آزموده‌ها

نگاهی به تجربیات

و نیازهای روحانیون در حج و عمره

معاونت امور روحانیون خطه خراسان - سازمان اوقاف و امور خیریه



بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آزموده ها

نویسنده:

مرکز تحقیقات حج

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۹	آزموده ها جلد ۸
۹	مشخصات کتاب
۹	اشاره
۱۰	مقدمه
۱۳	تعریف تبلیغ
۱۳	شاخص‌های تبلیغ دینی
۱۴	پیام‌گزار دینی (مبلِّغ)
۱۴	پیام‌گیرنده
۱۴	پیام
۱۶	رویکرد پیامبرانه در تبلیغ
۱۶	بیان راهکارها
۱۶	۱- استفاده از زمان و مکان مناسب
۱۸	۲- حلم و بردباری
۱۹	۳- جنگ روانی در سیره تبلیغی پیامبر
۲۱	۴- تبلیغ الگوئی
۲۱	۵- احترام به مردم
۲۲	۶- تبلیغ عملی
۲۳	۷- تبلیغ تدریجی
۲۴	۸- عفو و گذشت
۲۴	۹- در نظر گرفتن ظرفیت فکری مخاطبان
۲۶	۱۰- جهانشمولی تبلیغ
۲۷	۱۱- مردمی بودن

۲۷	شرح صدر
۲۷	اشاره
۲۸	آثار و نشانه‌های شرح صدر
۲۸	۱۳- تبشیر و انذار
۲۹	۱۴ سازش ناپذیری در اصول
۳۱	۱۵ تألیف قلوب و ایجاد وحدت
۳۲	نتیجه گیری
۳۴	سیمای حج در قرآن
۳۴	مرکز عبادت
۳۴	کعبه مرکز پایداری و قیام
۳۴	خانه‌ای پاکیزه برای طواف
۳۵	فراخوانی به حج
۳۵	بهره‌گیری از منافع حج
۳۵	بیزاری از مشرکان
۳۶	نماز طواف
۳۶	قربانی
۳۶	وقوف
۳۷	تقصیر
۳۷	محرمات
۳۷	سعی
۳۸	تمامیت حج
۳۹	حج و نیت صادقانه
۳۹	حج و عمره، بازار آخرت
۳۹	تأثیرات حج

۴۰	خرج در راه حج
۴۰	حج، آرامش بخش دلها
۴۰	توجه به زیارت خانه
۴۰	زائر حج، مهمان خدا
۴۰	محرومیت از حج
۴۰	حج، برطرف کننده فقر
۴۰	حج و زیارت معصومین
۴۱	حج و دوستی اهل بیت
۴۱	مسعی، محل خضوع متکبران
۴۱	حج و خصلتهای نیکو
۴۱	حق حج بر گردن حاجی
۴۱	علت حج
۴۱	قبولی حج
۴۳	حج در نگاه امام صادق (ع)
۴۴	تجربه‌ها و توصیه‌ها
۴۴	توصیه به مسؤولان
۴۴	اشاره
۴۵	الف- در داخل کشور
۴۷	ب- خارج از کشور
۵۰	الف- در داخل کشور
۵۳	ب- در خارج از کشور
۵۷	توصیه به معینه‌های کاروان
۵۷	الف- در داخل کشور
۵۸	ب- در خارج از کشور

۶۰	الف- در داخل کشور
۶۰	ب- در خارج از کشور
۶۲	توصیه‌های موضوعی
۶۲	میقات و احرام
۶۳	طواف
۶۳	نماز طواف
۶۳	سعی
۶۵	تقصیر
۶۵	عرفات
۶۵	مشعر
۶۵	رمی جمرات
۶۷	منی
۶۸	قربانی
۶۸	معذورین از اعمال
۶۸	توصیه به زائران «ویژه ایام تشریق»
۶۹	حرمین شریفین و اماکن نزدیک آنها
۶۹	مدینه
۷۰	مکه
۷۱	بقیع
۷۲	فهرست منابع
۷۳	درباره مرکز

آزموده ها جلد ۸

مشخصات کتاب

نام کتاب: آزموده ها

نویسنده: معاونت امور روحانیون

موضوع: مرجع

زبان: فارسی

ناشر: نشر مشعر

ص: ۱

اشاره

ص: ۲

آزموده‌ها (۸) - نگاهی به تجربیات و نیازهای روحانیون در حج و عمره

مقدمه

تبلیغ دین و آموزه‌های وحیانی، اساسی‌ترین رسالت روحانیون و حوزه‌های علمیه است. راهی که انبیاء و اوصیاء الهی (علیهم‌السلام) به اذن الله تعالی بر بندگان گشودند، بعدها به دست پر توان حوزه‌ها و طالبان علوم دینی سپرده شد.

بازخوانی و توجه به همین حقیقت ساده و مختصر، برای همه مبلغان و طالبان علوم دینی مباحث آمیز و در عین حال مسؤولیت‌آور است.

مباحث آمیز از آن جهت که خداوند متعال در ادامه راهی که انبیاء و اوصیاء بزرگ الهی، سلسله جنبان آن بوده‌اند، طالبان علوم دینی را برگزید و لباس فاخر و آسمانی پاسداری و تبلیغ دین خود را بر آنان پوشاند.

چگونه می‌توان ابتهاج و سُروری را که از تفهّم و تصور مکرر این معنا، برای طالبان و مبلغان دینی به دست می‌آید، کتمان کرد.

و چگونه می‌توان مراتب شکر و سپاس الهی را برای این توفیق بزرگ به جا آورد!

این جامه فاخر، اما مسؤولیت‌های سنگینی نیز به دنبال دارد.

اینجا، کارفرما خدا است که دین خود را به عنوان ارزشمندترین، گرانسنگ‌ترین و مقدس‌ترین دردانه هستی، به تو، به امانت داده است و با تو همان کند که با رسولش کرد.

نه می‌توان او را دور زد و نه اهل مماشات و مداهنه است و مگر می‌شود که اهل تسامح بود، آن هم در امری که سرنوشت و سرانجام انسانی و جوامع انسانی را رقم می‌زند.

در این وضعیت خوف و رجا، نخست پرسشی که مبلغ دینی را به خود مشغول می‌کند؟ این است که "چه باید کرد."

اگر چه پاسخ تفصیلی به این سؤال، مجال واسعی را می‌طلبد.

عجالتاً دو راه مطمئن را می‌توان توصیه کرد: نخست، آشنایی با سیره و سنت نبوی (ص) در تبلیغ دین و التزام عملی به آن؛ و دوم، آگاهی از تجارب ارزشمند تبلیغی مبلغان و عوامل موفقیت یا عدم توفیق آنان.

این شماره از آزموده‌ها، در همین مسیر گام بر می‌دارد.

در یک بخش به سیره تبلیغ حضرت رسول اعظم (ص) پرداخته و در بخش دیگر به توصیه‌ها و تجارب تبلیغی روحانیون اعزامی به حج ۸۴ اشاره دارد.

شایان ذکر است که کمیته تدوین معاونت امور روحانیون به منظور ماندگارسازی و ترویج و تعمیق فرهنگ و معارف حج، طرح "ره‌آورد سفر حج" را برای دومین سال پیاپی، در سال ۱۳۸۴ نیز برگزار کرد.

سال گذشته در جلسه عمومی روحانیون حج، با تقدیم برگه ثبت ره‌آورد و آیین نامه نگارش آن، از روحانیون و معین‌های محترم کاروان‌ها خواسته شد، ره‌آورد سفر خود را در سه بخش مستقل (خاطرات، شبهات، توصیه‌ها و تجربه‌ها) نوشته و همراه با دفترچه کنترل اعمال به معاونت امور روحانیون ارسال نمایند.

ص: ۳۰

خوشبختانه دومین دوره، مانند دوره اول، با استقبال روحانیون مواجه شد و بیش از ۱۱۰۰ اثر به معاونت امور روحانیون رسید. این آثار پس از جداسازی، طبقه بندی و تایپ و تصحیح، به پایگاه اطلاع رسانی معاونت وارد شد. در مرحله بعد، مجموعه اطلاعات جمع آوری شده برای بررسی، پردازش و بازنویسی در اختیار گروهی از نویسندگان، مؤلفان و فضیای حوزه قرار گرفت و در نتیجه مجموعه‌ای سه جلدی با عنوان "ره آورد سفر حج" برای انتشار آماده شد. از این مجموعه سه گانه، یکی هم "پیام‌های ماندگار" است که بر مبنای توصیه‌ها و تجارب ارسالی روحانیون حج ۸۴ و با قلم روان و شیوای محقق و نویسنده ارجمند، حجت‌الاسلام و المسلمین حمید نگارش، تدوین شده است. جا دارد همین جا از پی‌گیری‌ها و تلاشهای خستگی ناپذیر کمیته تدوین، در برگزاری مطلوب اولین و دومین دوره ره آورد سفر حج و نیز از اهتمام و نغز اندیشی نویسنده محترم، تجلیل و تقدیر به عمل آید. فرصت را مغتنم می‌شماریم و از همه روحانیون و معین‌های محترم کاروان‌های حج، برای مشارکت فعال در طرح ره آورد سفر حج در سال جاری دعوت می‌کنیم. منظور از مشارکت فعال، اهتمام روحانیون کاروان‌های حج به نوشتن دقیق و مستند خاطرات، تجارب و توصیه‌هایی است که آگاهی از آنها را بویژه برای دیگر روحانیون حج، مفید و ضروری می‌دانند. بی‌شک این رویکرد، معلومات ارزشمند روحانیون را از حصارهای فردی و ذهنی خارج کرده و با عبور از مرزهای زمانی و جغرافیایی، امکان انتقال و بهره‌وری را برای دیگر ملت‌ها و فرهنگ‌ها و نسل‌های آینده فراهم می‌آورد. در پایان این فراز، ضمن آرزوی توفیق روزافزون برای کلیه عوامل و خدمتگزاران حج و حاجیان، توجه روحانیون محترم را به چند نکته جلب می‌کنیم:

- نقطه نظرات انتقادی، اصلاحی و تکمیلی خود را پیرامون این شماره از آزمون‌ها، به نحو مقتضی برای معاونت ارسال فرمایید.
- در ثبت و نگارش ره آورد سفر حج امسال و سالهای بعد، از تکرار و بازگویی نکاتی که در این شماره یا شماره‌های پیشین آمده است، خودداری فرمایید و صرفاً به ذکر مطالب و نکته‌های بدیع، بسنده کنید.
- تجارب و توصیه‌های جدید و کاربردی خود را در مورد انجام صحیح و کامل اعمال و مناسک حج، تدوین و بعد از موسم ارسال فرمایید.
- برای اطلاعات بیشتر درباره نحوه نوشتن ره آورد سفر حج و چارچوب‌ها و ضوابط آن، حتماً به آیین‌نامه طرح که همراه با دفترچه آزمون غیرحضوری تقدیم شده است مراجعه و آن را دقیقاً مطالعه فرمایید.

معاونت امور روحانیون بعثه مقام معظم رهبری

پاییز ۸۵

ص: ۴

اسلام برترین پیام آسمانی را برای سعادت آدمی به ارمغان آورده است. پیامی که توانست در مدتی کوتاه، دل‌های مشتاق راه حق و حقیقت را به سوی خود جذب نماید. اسلام به همت نبی اکرم حضرت محمد (ص) در سرزمین حجاز ظهور یافت. سرزمین سوخته‌ای که نشانی از تمدن و فرهنگ در خود نداشت. اهل آن به تجاوز و غارت تفاخر می‌کردند، حق و حقوق، بر مدار قدرت بود. اما در همین سرزمین انسان‌هایی سر بر آوردند که زمینه را برای پیدایش تمدن بزرگ فراهم کردند. پرسش این است که چگونه پیامبر توانست در مدتی کوتاه و با کمترین امکانات از یک جامعه بدوی و جاهلی یک جامعه آرمانی، عدالت خواه و اسلامی بسازد؟ چطور مردم از منزل نفس، رهانیده شده و به سوی حق سوق پیدا کردند. از خود رها شده و به خدا رسیدند.

فرضیه مورد آزمون نوشتار این است که نبی مکرم اسلام، در جریان حرکت دادن مردم به سوی خداوند از راهکارهای تبلیغی خاص استفاده کردند.

در این راهکارهای تبلیغی خاص، مخاطب پیامبران، قلبها و دل‌های مردم بوده، به گونه‌ای که پیام در دلها نفوذ کرده و قلبها را به تسخیر خود درمی‌آورد.

حلم و برداری، عفو و گذشت، شرح صدر، تواضع و ... نمونه‌های رفتاری است که در مدل تبلیغی پیامبر اکرم (ص) به چشم می‌خورد.

امروز هم اگر ما بتوانیم رویکرد پیامبرانه، در تبلیغ داشته باشیم، می‌توانیم منشاء تحولات اساسی باشیم. هم چنانکه امام خمینی (قدس سره) با تأسی به رویکرد پیامبرانه، منشاء تحولی عظیم در احیای هویت دینی شد. با وجود آنکه در امر تبلیغ، تحولات چشمگیر رخ داده است، ولی روش پیامبرانه همچنان پیشرو همگان است، چه اینکه در این رویکرد مخاطبان به حیات معنوی و پویایی دعوت می‌شوند.

در رویکرد پیامبرانه، دردشناسی و درمان‌گری هر دو با هم وجود دارد و نجات بشر از هلاکت و عذاب همیشگی را مورد توجه قرار می‌دهد.

این رویکرد می‌کوشد دانش بخشی بشر را در دستور کار خود قرار داده و با جهل و تعصبات غلط مقابله کند. در رویکرد پیامبرانه، بارقه‌های امید در دل‌های آدمیان زنده می‌شود.

این نوشتار می‌کوشد، در بخش اول، بعضی از راهکارهای تبلیغی پیامبر را که در بردارنده رویکرد خاص می‌باشد بیان کند. همچنین در بخش دوم، به توصیه‌هایی که برگرفته از تجارب روحانیون، معینه‌ها و معین‌های محترم در حج سال ۸۴ می‌باشد می‌پردازد.

ص: ۵

تعریف تبلیغ

تبلیغ از ریشه بلغ به معانی: رسانیدن و رسانیدن پیام می‌باشد.

واژه پروپاگاندا، امروزه در زبان انگلیسی، معادل تبلیغ و به معنای تحت تأثیر قرار دادن دیگران می‌باشد.

واژه تبلیغ، گویای رساندن پیام به صورت صحیح می‌باشد و واژه‌های هم خانواده آن نیز در قرآن و کتب روایی، زیاد استعمال شده است؛ به عنوان مثال درباره پیامبران می‌فرماید: «مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ».

مفهوم تبلیغ (رساندن پیام الهی) نیز در آیات بسیاری از قرآن کریم به چشم می‌خورد؛ همانند: «ادع الی سبیل ربک بالحکم والموعظة الحسنه».

تبلیغ در اصطلاح، رساندن پیام به دیگری به منظور ایجاد دگرگونی در بینش و رفتار اوست و بر سه عنصر اصلی پیام دهنده، پیام گیرنده و عنصر پیام، استوار می‌باشد.

در تبلیغ، تنها رسانیدن یک ایده به مخاطب مراد نمی‌باشد؛ بلکه اقناع یا ترغیب او نیز مورد نظر است.

پس باید کوشید تا با شفاف سازی پیام، مخاطب را از طریق سبک‌ها و ابزارهای گوناگون، قانع ساخته و به هدف خود مایل کرد.

شاخص‌های تبلیغ دینی

تبلیغ دین، دارای شاخص‌های مهمی می‌باشد که به واسطه آن، سمت و سوی تبلیغ روشن می‌شود. برخی از این شاخص‌ها عبارتند از:

۱- دعوت به توحید، بندگی خدا و اجتناب از طاغوت:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ

۲- توجه دادن به معاد

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنْكُمْ إِلَيْنَا لَا تَرْجِعُونَ.

۳ زنده گرداندن دلها و روح‌ها

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

۴ نوید و هشدار

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بَازِنًا وَسِرَاجًا مُنِيرًا.

تعلیم و تزکیه، امر به معروف و نهی از منکر، برانگیختن فطرت و عقل، توجه دادن انسان به مقام و منزلت خویش در هستی و ترغیب به شکوفایی این منزلت، برای رسیدن به غایت خلقت او از دیگر اهداف مهم تبلیغ دین می‌باشد.

ص: ۶

پیام‌گزار دینی (مبلّغ)

پیام‌گزار در لغت به معنی رسول، پیغام آور و مانند آن آمده است.

از منابع دینی استفاده می‌شود که پیام‌گزار دین، کسی است که پیام دینی را با استفاده از روش‌ها و ابزارهای مشروع به مردم می‌رساند و از کسی جز خدا واهمه ندارد و اجر و پاداش کوشش‌های تبلیغی خود را تنها از او انتظار دارد.

الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَ اللَّهَ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا.

کار مبلّغ دین، هدایت انسان‌ها به سوی خداوند است.

از این رو منزلت و جایگاه او بسیار مهم و ارزشمند می‌باشد.

قرآن می‌فرماید: «و من احیایا فکأنما احیا الناس جمیعاً».

زنده گرداندن دل‌های مرده، بر عهده پیام‌گزاران و مبلغان دین است.

پیام‌گیرنده

از ارکان مهم تبلیغ، پیام‌گیرنده است که با وجود او تبلیغ، معنا پیدا می‌کند.

توجه به علم و آگاهی، باورها، سن، جنس، جایگاه اجتماعی از موارد مهمی است که در ارائه پیام به گیرندگان آن باید توجه شود.

پیام

اعتقاد و اندیشه و یا گرایشی که پیام‌دهنده قصد دارد آن را به پیام‌گیرنده منتقل کند، ممکن است بار سیاسی، اقتصادی، اخلاقی، علمی و مانند آن داشته باشد.

پیام، هر قدر از محتوا، جذابیت و کارآیی لازم و درک فرهنگ زمان برخوردار باشد، اهمیت بیشتری پیدا خواهد کرد.

ص: ۷

مراد از راهکارهای تبلیغی، راه‌ها و روش‌هایی است که پیامبر اکرم (ص) برای تبلیغ حقایق دینی از آن استفاده نموده است.

از نظر اسلام، چگونگی تبلیغ دینی اهمیت فراوانی دارد.

این اهمیت از اصل نیاز دین به تبلیغ، ناشی می‌شود و بهره‌گیری از راهکارهای جذاب و کارآمد و به روز، نقش مهمی در تأثیر تبلیغ ایفا می‌کند.

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: امروز در دنیا، در زنده‌ترین مسائل و علوم مورد احتیاج مردم که در میدان و صحنه تبادل نظر، ساعت به ساعت روش‌های نو را به کار می‌برد، چگونه می‌خواهیم حرف حق خود را به همان شیوه و روش که در صد سال پیش داشتیم امروز در میان بگذاریم ... باید ابزار را به تناسب، انتخاب کرد.

ص: ۸

رویکرد پیامبرانه در تبلیغ

پیامبر اکرم (ص) در مدتی کوتاه توانست انقلابی بزرگ در رفتار، روش، افکار مردم زمان خود ایجاد کند.

آن بزرگوار توانست من عالی و انسانی را در وجود انسان‌های عصر دیار خود زنده گرداند.

این تحول عظیم در سایه رویکرد خاص آن بزرگوار بود، رویکردی که می‌کوشد با همه وجود، دلها و قلبها را متوجه دین گرداند.

این رویکرد مربوط به همه پیامبران است.

استاد مطهری می‌نویسد: پیامبر خدا (ص) به معنی عام، پیام خدا را به خلق خدا ابلاغ می‌کند و نیروهای آنها را بیدار می‌کند و

سامان می‌بخشد و به سوی خدا و آنچه رضای خدا است؛ یعنی صلح و صفا و اصلاح طلبی و بی‌آزاری و آزادی از غیر خدا و

راستی و درستی و محبت و عدالت و سایر اخلاق حسنه دعوت می‌کند و بشریت را از زنجیر اطاعتِ هوای نفس و اطاعت بت‌ها و

طاغوت‌ها رهایی می‌بخشد

بنابراین رهبری خلق و سامان بخشیدن و به حرکت درآوردن نیروهای انسانی، در جهت رضای خدا و صلاح بشریت، لازم لاینفک

پیامبری است.

امروزه در صنعت تبلیغ، تحولات عظیمی رخ داده است، ولی از آنجا که مخاطب پیامبران در تبلیغ، قلب انسان‌ها می‌باشد، تغییرات

پدید آمده در تکنولوژی تبلیغ، نتوانسته است گوی سبقت را از روش انبیاء برآید.

افزون بر اینکه هیچ منافاتی بین بهره‌گیری از روش پیامبرانه و استفاده از فن آوری روز نمی‌باشد و می‌توان از ابزار تکنولوژی روز،

برای رساندن پیام به دل‌های مردم استفاده بهینه نمود.

بیان راهکارها

۱- استفاده از زمان و مکان مناسب

یکی از راهکارهای مناسب جهت تبلیغ دین، استفاده از زمان و مکان مناسب می‌باشد.

یکی از این مناسبت‌های مهم، مراسم حج؛ این کنگره بین‌المللی است.

پیامبر اکرم (ص) از این موقعیت به دست آمده حداکثر استفاده را جهت تبلیغ دین به کار می‌گرفت.

عبدالله بن کعب می‌گوید: پیامبر خدا (ص) سه سال نخستین دوران نبوت و دعوت خود را پنهانی انجام می‌داد و از سال چهارم تا ده

سال در مکه، دعوت خود را علنی کرد.

در موسم حج، به سراغ حجاج در منازلشان در عکاظ، مجنه و ذی‌المجاز می‌رفت و آنان را به دین اسلام دعوت می‌کرد.

واقدی نقل می‌کند: ما در منی، نزد جمره اولی نزدیک مسجد خیف منزل داشتیم.

رسول خدا (ص) در حالی که بر مرکب خود سوار بود و زید بن حارثه را بر ترک آن سوار کرده بود آمد، ما را دعوت به اسلام

کرد.

ما شنیده بودیم که او در موسم حج دعوت می‌کند.

ربیع بن عباد گوید: من نوجوانی بودم همراه پدرم در منی، رسول خدا (ص) به منزلگاه قبایل عرب می‌آمد و می‌گفت: من پیامبر

خدا هستم به سوی شما، از شما می‌خواهم خدا را پرستش کنید و برای او شریک قرار ندهید و آنچه شریک خدا ساخته‌اید به دور

افکنید و به من ایمان آورید و مرا تصدیق کنید و در انجام رسالتی که از خدا دارم از من دفاع نمائید.

ص: ۹

ابونعیم نقل می‌کند: هنگامی که علی (ع) از انصار و فضیلت و سوابق آنان سخن می‌گفت، در ضمن بیانات خود اشاره کرد که رسول خدا در اوقات حج، به دعوت قبائل می‌پرداخت و کسی پاسخ نمی‌داد.

در مجنه و عکاظ و منی به سراغ قبائل می‌رفت و هر سال که می‌گذشت، باز هم آنها را دعوت می‌کرد تا آنجا که آنان می‌گفتند: وقت آن نرسیده که از ما نومید شوی.

تا اینکه خدای عزوجل اراده نمود، انصار این دعوت را بپذیرند، چون اسلام را بر آنها عرضه کرد پذیرفتند و یاری کردند و اینها نمونه‌هایی است که تبلیغ پیامبر را در عرصه حج آشکار می‌نماید.

موقعیت و تجمع بی‌نظیر مسلمانان در هیچ مناسبتی بدین گونه تحقق پذیر نمی‌باشد.

در این اجتماع بین‌المللی می‌توان با زبان‌های گوناگون، مسائل اسلام و مسلمین را مطرح و بدین وسیله به تمامی اقصی نقاط جهان رسانید.

در واقع یکی از فلسفه‌های حج و این کنگره بزرگ، این است که مسائل مربوط به امت اسلام مطرح و برای آن چاره‌اندیشی شود (لشهدوا منافع لهم).

تجمعی همراه با عشق و ایمان و آمادگی روحی برای پذیرش مسائل دینی است.

تاریخ بیان می‌کند که پیامبر اکرم (ص) بارها از این ظرفیت استفاده کرده و دعوت نخستین اسلام، اعلان برائت از مشرکین، فتح مکه و رویداد بسیار مهم غدیر خم در بازگشت از حجالوداع، همه نمونه‌هایی از این حرکت تبلیغی است.

آری، پیامبر اسلام نیک می‌دانست که حج، وحدت و انسجام مسلمین در سایه تمسک به حبل‌الهی، برای شکست و نابودی تمامی کفر و ظلم است.

می‌دانست که حج، مجهز شدن به سلاح توحید، مُعزز شدن به عزت حق و متخلّق شدن به اخلاق الهی و مفتخر شدن به کسب فضایل مادی و معنوی است.

بنابراین روحانیون محترم، در ایام حج می‌توانند بیان‌کننده خدمات نظام و انقلاب باشند و دیدگاه‌های امام بزرگوار و رهبر انقلاب را در خصوص مسائل اساسی ایران و جهان اسلام بیان نمایند؛ همچنین می‌توانند آثار اتحاد مسلمانان و یک رنگی آنان را تحت رایت اسلام، برای از بین بردن تفرقه‌ها و نیرنگ دشمنان تبیین کنند.

۲ حلم و بردباری

یکی از عوامل مهم در امر تبلیغ و جذب دلهای افراد به سوی اسلام، حلم و بردباری رسول اکرم (ص) بود.

حلم، نوعی تسلط بر نفس است، به طوری که هنگام برخورد با صحنه‌های ناراحت‌کننده، دچار غضب نشده و عکس‌العمل نشان ندهد.

راغب اصفهانی، حلم را مهار نفس و طبیعت از به هیجان در آمدن به سبب غضب می‌داند.

از آنجا که یکی از حساس‌ترین فرازهای طوفان غضب، لحظه برخورد با افراد نادان است از این رو پیشوایان اسلام، تأکید کرده‌اند که با گشاده‌رویی که زیور حلم است این حالت را از خود دور کنند.

لذا پیامبر (ص) می‌فرماید: «گشاده‌رویی زیور حلم و بردباری است».

بکوشیم برای رسیدن به اهداف متعالی تبلیغی خود از این راهکار استفاده کنیم که انسان بردبار، پیروز است.

ص: ۱۰

به نقل از پیامبر اعظم (ص): حلم دارای آثاری همچون موفق شدن به کارهای پسندیده، رغبت به نیکی، گذشت و مهلت دادن است.

آری، پیامبر اسلام با صبر و بردباری و تحمل مشقات فراوان از مردمی خالی از عواطف انسانی و فضایل اخلاقی، انسان‌هایی ساخت که واجد عالی‌ترین مقامات انسانی شدند.

با اینکه پیامبر (ص) بارها و بارها مورد اذیت و آزار مخالفان قرار گرفت، اما در مقابل، آنان را نفرین نکرد و همواره از خداوند، هدایت آنان را خواستار بود؛ این یک راهکار سازنده و مفید، برای پیشبرد مقاصد تبلیغی است که می‌بایست از آن سرمشق بگیریم. انس بن مالک می‌گوید: روزی یک مرد عرب بیابان نشین، نزد پیامبر آمد، ردای ایشان را گرفت و آن را به شدت کشید، به طوری که اثر آن روی گردن پیامبر (ص) نمایان شد.

سپس آن عرب بادیه نشین گفت: ای محمد از اموالی که خدا در اختیار تو قرار داده است چیزی به من عطا کن، پیامبر (ص) به او نگاه کرد و لبخند زد و فرمود چیزی به او بدهند.

در روایت دیگری از امام صادق (ع) نقل شده: روزی، خدمتکار یکی از انصار به مسجد پیامبر آمد و در حالی که پیامبر (ص) ایستاده بودند، گوشه‌ای از لباس آن حضرت را گرفت.

پیامبر به او توجه نمود تا اگر کاری دارد برای او انجام دهد، ولی آن خدمتکار بدون آنکه سخنی بگوید، از مسجد بیرون رفت. پیامبر (ص) به او چیزی نگفت و بر روی زمین نشست.

آن خدمتکار دوباره آمد و این عمل را تا سه مرتبه تکرار کرد و در هر مرتبه پیامبر (ص) برمی‌خواست و سخن نمی‌گفت، تا مرتبه چهارم شد و وی گوشه‌ای از لباس آن حضرت را قطع کرد و رفت.

مردم به او گفتند: چرا پیامبر را سه مرتبه از جای خود حرکت دادی و چیزی به او نگفتی؟ حاجت تو چه بود؟ او گفت در منزل ما مریضی هست.

مرا فرستادند تا تکه‌ای از پیراهن او را برای شفای مریض ببرم.

ولی من حیا کردم که از لباس آن حضرت در حالی که نگاه می‌کند، چیزی جدا کنم، اما در مرتبه چهارم، پشت سر پیامبر (ص) به طرف من بود و من توانستم از لباس او قطعه‌ای جدا کنم.

آری، پیامبر اسلام (ص) که مظهر حلم و بردباری است این گونه با رفتار خود تأثیرگذاری می‌کند.

برای ما مبلغان، احتمال اینکه در بعضی مواقع، عصبانی شویم وجود دارد؛ مثلاً نسبت به مراجعه مکرر مخاطبان جهت پاسخگویی به مسائل مختلف، چقدر خوب است به تاسی از پیامبر رحمت، زمینه اقبال مردم و روی آوردن آنان به اسلام ناب را بیشتر کنیم و مردم ما را امین خود بدانند.

و البته این مسئله در موسم حج بیشتر بروز کرده و مراجعات تکراری مردم نباید موجب خستگی و عصبانیت ما شود و ان شاء ... با حلم و بردباری و سعه صدر پاسخگوی نیازهای مردم باشیم.

۳- جنگ روانی در سیره تبلیغی پیامبر

جنگ روانی، استفاده دقیق و طراحی شده از تبلیغات و دیگر اعمالی است که منظور اصلی آنها تأثیرگذاری بر عقاید، احساسات، تمایلات و رفتار دشمن، گروه بی طرف و یا گروه‌های دوست است.

بنابراین، مقصود از جنگ روانی، فرایند تبلیغ در راستای تخریب روحیه دشمن و تقویت توان نیروهای خودی در عرصه‌های مذهبی،

سیاسی و نظامی می‌باشد.

شایان ذکر است که با توجه به تعالیم اسلام، جنگ‌های روانی به مثبت و منفی تقسیم می‌شود.

در قسم منفی سخن از اموری همچون تهمت، شایعه، دروغ پردازی، ترور، شکنجه و ... است که این امور از دیدگاه اسلام ممنوع می‌باشد.

در بخش مثبت، اموری همانند افشای ماهیت و ارباب و تحقیر دشمن و روحیه دادن به نیروهای مؤمن مطرح است که مراد ما از جنگ روانی به عنوان یک راهکار، قسمت اخیر می‌باشد.

خداوند در قرآن به شیوه‌های مثبت جنگ روانی، مانند تحقیر دشمن، ایجاد ترس در دل آنان، روحیه دادن به مسلمانان، مبارزه با شایعه و ... اشاره دارد؛ به عنوان مثال پس از شکست مسلمانان در جنگ احد، بدر، مشرکان مکه، هم پیمان شدند تا در اقدامی هماهنگ مسلمانان را به کلی از میان بردارند.

اما خداوند متعال با نزول آیه «قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَعْتٌ لَّيْسَ لَهُمْ شُرَكَاءُ فِي شَرِّ مَا كَانُوا عَمِلُوا» روحیه آنان را در هم ریخت.

«به کافران بگو، به زودی شکست می‌خورند و در روز قیامت به جهنم رهسپار خواهید شد و چه بد جایگاهی است.

پس از نزول این آیه، طولی نکشید که یهودیان مدینه و بت پرستان مکه شکست خوردند.

رسول گرامی اسلام (ص) نیز در رویارویی نظامی با دشمن، بارها از عملیات روانی مثبت استفاده کرده است؛ به عنوان مثال همین که متوجه شد دشمن قصد حمله به مدینه را دارد، به سوی دشمن می‌شتافت و با امداد از غیب، گاهی شکست دشمن و پیروزی مسلمانان را پیشگویی می‌نمود.

چند ساعتی از شکست مسلمانان در احد نگذشته بود که پیامبر اکرم (ص) متوجه شد دشمن از میان راه برگشته و با حمله به مدینه می‌خواهد کار را یکسره کند.

حضرت دستور آماده باش داد و مسلمانان با بدن‌های زخمی به سوی دشمن حرکت می‌کردند.

چون به حمراء الاسد رسیدند، پیامبر دستور داد افراد در طول روز هیزم جمع کنند و چون شب فرا رسید در پانصد نقطه آتش افروخت.

سرانجام خبر آمادگی سپاهیان اسلام و تصور نیروی زیاد، بر اثر آتش‌هایی که افروخته شد، دشمن را از تعرض بازداشت.

بنابراین از روش‌هایی که همواره دشمنان در مقابل پیام‌آوران الهی جهت ایجاد شک و دودلی و مانند آن به کار می‌بردند، پیامبر با روش مناسب نه تنها توطئه آنان را خنثی می‌نمود، بلکه توانست رعب و وحشت را به اردوگاه دشمن هدایت نماید.

اکنون به لحاظ اهمیت جنگ روانی، بایسته است شما پیام‌گزاران به چند نکته توجه داشته باشید.

سعی کنید اهداف دشمن را در عملیات‌های روانی بشناسید و با آن مقابله کنید.

۲ دشمن در عملیات‌های روانی معمولاً منافقانه وارد عمل و اقدام به مردم‌فریبی می‌کند.

سعی کنیم چهره او و عواملش را به مردم معرفی کنیم.

امروز آمریکا و بعضی از متحدان اروپایی از این حربه استفاده‌های ناروایی کرده‌اند، لازم است مردم را در این باره آگاه سازیم.

یکی از مهمترین شگردهای دشمن، ایجاد یأس و بدبینی در میان مردم است.

بکشیم مردم را امیدوار کرده و به خوبی‌ها و کارهای مثبت انجام شده توجه دهیم.

ص: ۱۱

سعی کنیم هرچه بیشتر، ایمان به خدا و امدادهای غیبی را در مردم تقویت کنیم.

۵- شگردهای جنگ روانی دشمن را برای مردم بر ملا سازیم.

در جهان امروز هر قدر آگاهی ملت‌ها بیشتر شود، زمینه خیانت‌ها و سوء استفاده‌ها و جنایت‌ها کم رنگ‌تر می‌شود.

امروزه ملت‌های دنیا پی برده‌اند که سبب بسیاری از مشکلات و نابسامانی‌ها به آمریکا و هم پیمانان او برمی‌گردد، باید این نوع آگاهی‌ها تقویت شوند.

۴- تبلیغ الگوئی

قرآن در موارد زیادی بر تبلیغ به روش الگوئی، تأکید کرده است.

ذکر داستان‌های پیامبران و زنانی همچون مریم و آسیه، همگی در راستای ارائه الگوهای پسندیده و بیان داستان‌های قابیل، فرعون، همسران نوح و لوط، برای نشان دادن الگوهای ناپسند است.

یک مکتب تربیتی هر چند از تعالیم ممتاز و ایده‌آلی برخوردار باشد، اما مادامی که الگویی را به عنوان نمونه ارائه نکرده است، موفقیت چندانی نخواهد داشت.

در مکتب اسلام، ارائه الگوها همراه با دستورالعمل‌ها و تعالیم ممتاز، قول و فعل را ملازم همدیگر ساخته است، به گونه‌ای که زمینه تأثیرپذیری مخاطب را دو چندان کرده است.

از منظر قرآن، پیامبر اسلام حضرت محمد (ص) نسخه کامل بشریت و اسوه حسنه‌ای است که تمامی رفتار و کردارش، بیانگر تعالیم مکتب می‌باشد.

ویژگی‌های ایشان در خانه، اجتماع، با دوستان، برخورد با دشمنان، در جبهه و جنگ، در عبادات، در نظافت، نظم و ... زیانزد خاص و عام می‌باشد و ما پیام‌گزاران با معرفی این الگوی عملی می‌توانیم پیام خود را به مخاطب، بهتر ابلاغ کنیم.

به خاطر داشته باشیم که در الگودهی مسائلی همچون ظرفیت، مخاطب، تناسب و مانند آن باید رعایت کرد.

به یاد داشته باشیم که انسان به طور فطری میل به کمال دارد و می‌خواهد به بالاترین درجات برسد، به همین جهت سراغ نخبگان، فرهیختگان و اسوه‌های برجسته می‌گردد و چه الگویی بالاتر از پیامبرانی که در همه ابعاد زندگی می‌توانند سرمشق باشند.

بکشیم با معرفی الگوهای بزرگ، زمینه پیشرفت تعالی انسان‌ها را مهیا سازیم.

۵- احترام به مردم

رعایت ادب و احترام به مردم از ویژگی‌های شخصیتی پیامبر اسلام می‌باشد.

آن بزرگوار حتی در مقام دعوت و تبلیغ دین خدا در برابر کافران و مشرکان نیز با نهایت احترام و تواضع سخن می‌گفت.

پیامبر با راهکارهای خاص خود، همچون احترام به مردم این زمینه را به وجود آورد؛ به عنوان مثال پیامبر (ص) احترام خاصی برای کودکان قائل بود.

انس بن مالک نقل می‌کند: که رسول خدا (ص) وقتی که بر کودکان می‌گذشت به آنان سلام می‌کرد، و در روایتی دیگر فرمود: یکی از پنج خصلتی که تا پایان عمر، هرگز ترک نخواهم کرد، سلام کردن به کودکان است تا پس از من به صورت سنت درآید.

احترام به طبقات مختلف در سر لوحه کار تبلیغی پیامبر بود.

ص: ۱۲

در روایت می‌خوانیم، مردی وارد مسجد شد در حالی که پیامبر به تنهایی نشسته بود، حضرت بلند شد و جا باز کرد؛ آن شخص با کمال تعجب گفت: ای رسول خدا! جا که بسیار است.

فرمود: حق مسلمان بر مسلمان است که اگر دید برادرش می‌نشیند بلند شود و برایش جا باز کند.

هرگز پیامبر اسلام، خُلق و خوی مردمی و محبت به مردم را فراموش نکرد.

همانند خود مردم زندگی می‌کرد.

قدرت، رفتار او را عوض نکرد.

در همه حال با مردم و از مردم بود.

عبدالله بن عمر می‌گوید: از او بخشنده‌تر، یاری‌کننده‌تر، شجاع‌تر و درخشان‌تر کسی را ندیدم.

با اینکه هیبت الهی داشت، اما با مردم خوش رفتاری می‌کرد.

وقتی در جمعی می‌نشست، شناخته نمی‌شد که او پیامبر خداست.

۶- تبلیغ عملی

پیامبر اکرم (ص) با ارائه الگوی رفتاری، در زندگی شخصی و عملی خویش، مبلّغ واقعی دینی و آئین خدا گردید.

این عمل بسیار تأثیرگذار بود، به گونه‌ای که حتی کسانی را که افکار انحرافی در سر می‌پروراندند به طرف خود جذب نمود.

شما روحانی بزرگوار، نیک می‌دانید کارآیی سخن و تبلیغ زبانی در برابر کارآیی عمل بسیار ناچیز می‌باشد.

به همین جهت پیشوایان دینی ما همواره به این امر، اهتمام داشتند.

در روایت می‌خوانیم که روزی پیامبر (ص) با جمعی نماز می‌گزارد و حسین (ع) در حالی که خردسال بود، نزدیک ایشان بود.

هر گاه پیامبر به سجده می‌رفت حسین (ع) می‌آمد و بر پشت ایشان سوار می‌شد و هر گاه رسول خدا (ص) می‌خواست سر از سجده بردارد، حسین (ع) را می‌گرفت و در کنارش می‌نهاد و وقتی به سجده می‌رفت حسین (ع) مجدداً بر پشت او سوار می‌شد.

او پیوسته چنین می‌کرد تا آنکه پیامبر (ص) از نماز فارغ شد.

در این هنگام مرد یهودی گفت: ای محمد (ص) شما با کودکان کاری انجام می‌دهید که ما چنین نمی‌کنیم.

پیامبر (ص) فرمود: اگر شما به خدا و رسولش ایمان داشته باشید به کودکان، مهربانی می‌کنید.

مرد یهودی گفت: من به خدا و فرستاده‌اش ایمان آوردم.

بدین ترتیب با دیدن این بزرگواری از سوی پیامبر با آن عظمت و جایگاه، اسلام آورد.

عمل پیامبر (ص) باعث شد آن یهودی مسلمان شود.

این حرکت پیامبر (ص) یک راهکار مهم در تبلیغ دین می‌باشد؛ راهکاری که برگرفته از آموزه‌های قرآنی می‌باشد.

آنجا که فرمود: «یا ایها الذین آمنوا لم تقولون ما لا تفعلون»؛ ای کسانی که ایمان آوردید؛ چرا چیزی می‌گویید که در مقام عمل خلاف آن انجام می‌دهید.

در نظرگاه استاد مطهری، یک فرق میان مکتب انبیاء و مکتب فلاسفه و حکما، این است که حکما اهل نظریه و تعلیم و تدریس می‌باشند و سر و کارشان تنها از راه زبان با افکار و ادراکات بشر است، ولی پیامبران به آنچه می‌گویند قبل از آنکه از دیگران تقاضای عمل بکنند، خودشان عمل می‌کنند، و بنابراین

ص: ۱۳

تا اعماق روح بشر نفوذ می‌کنند.

قلب و احساسات بشر را تحت تصرف خویش درمی‌آورند.

اولیای دین، مردم را با عمل خود تحت تأثیر قرار می‌دادند.

شما مبلغان دینی می‌دانید که عموم مردم بویژه نسل جوان، بیشتر به عمل نگاه می‌کنند تا محتوای پیامتان.

به همین جهت خداوند متعال در قرآن، مبلغان بدون عمل را مورد نکوهش قرار می‌دهد و می‌فرماید: آیا مردم را به نیکی فرمان

می‌دهید و خودتان را از یاد برده‌اید، در حالی که کتاب الهی را تلاوت می‌کنید آیا خرد نمی‌ورزید.

(اتأمرون الناس بالبر و تنسون انفسکم و انتم تتلون الكتاب افلا تعقلون) .

در آیه دیگری از برانگیخته شدن خشم الهی نسبت به کسانی که سخن می‌گویند و بدان جامه عمل نمی‌پوشانند یاد می‌کند.

رسول اکرم (ص) اولین عمل کننده به سخنان خود بود.

اگر تشویق به جهاد می‌کرد خود پیشاپیش همه در میدان بود.

اگر بحث از انفاق و تعاون داشت، خود در این زمینه نه تنها همگام مردم، بلکه پیشرو مردم بود و اگر بحث از لغو امتیازات طبقاتی

داشت، خود به عنوان نمونه با بردگان می‌نشست و غذا می‌خورد و با اصحاب صغه به گفت‌وگو می‌پرداخت.

خود کار می‌کرد و آنگاه مردم را به کار و تلاش فرا می‌خواند.

ایشان در حفر خندق به سربازان کمک می‌کرد و در هیچ وضع و حالتی از همگامی با امت خودداری نمی‌کرد.

۷- تبلیغ تدریجی

نمی‌توان انتظار داشت که همه مردم به یکباره به انجام نیکی‌ها و ترک بدیها مبادرت ورزند.

از این رو تبلیغ دین که در راستای تربیت دینی صورت می‌گیرد، باید به تدریج انجام شود، تا مردم طاقت تحمل آن را داشته باشند.

پیام‌گزاران دینی، همچون طبیب‌هایی هستند که می‌خواهند بیماری‌های اخلاقی و فکری جامعه را مداوا کنند.

پس باید با حوصله، دقت و تأنی کار خود را انجام دهند و در صدد نباشند یک شبه ره صد ساله را طی کنند.

باید دانست تبلیغ تدریجی رمز موفقیت است و می‌توان از این طریق بسیاری از مشکلات را حل کرد.

فراموش نکنیم که موفقیت پیامبر اسلام در سایه تبلیغ تدریجی‌اش به دست آمد.

قرآن کریم هم در طول سالهای پس از بعثت به تدریج بر حضرت محمد (ص) نازل گردید تا آن حضرت نیز به تدریج بر مردم

قرائت و ابلاغ فرماید؛ چرا که زمینه تبلیغی خیلی از امور فراهم نبود که تحریم شرب خمر و ربا از این نمونه می‌باشد.

آن بزرگوار در یک مرحله به صورت انفرادی و غیر علنی مردم را به دین دعوت می‌نمود.

امام صادق (ع) می‌فرماید: پس از نزول وحی، رسول خدا (ص) سیزده سال در مکه بود که سه سال آن با دعوت پنهانی گذشت تا

آنکه خدا، فرمان علنی دعوت را اعلام فرمود و پیامبر دعوت خود را آشکار کرد.

ص: ۱۴

در مرحله علنی دعوت خود را با انداز اقوام و خویشان خود آغاز کرد.

در تفسیر درالمنثور چگونگی علنی شدن دعوت پیامبر را این گونه نقل می‌کند که پیامبر (ص) بر بالای کوه صفا ایستاد و قریش را ندا داد.

چون اجتماع نمودند، چنین فرمود: اگر به شما خبر دهم که گروهی در پایین کوه بر ضد شما جمع شده‌اند، آیا مرا تصدیق می‌کنید؟ گفتند: آری تو پیش ما متهم نیستی و ما هرگز از تو دروغی نشنیده‌ایم.

فرمود: پس شما را به عذاب دردناک هشدار می‌دهم ... ابولهب برخاست و فریاد برآورد که همین امروز بمیری.

مردم از اطراف او پراکنده شدند و خدا این آیه را نازل فرمود؛ «تبت یدا ابی لهب و تب».

اگر بخواهیم بهره‌برداری بیشتری از فرصت‌ها بکنیم، باید تبلیغ خود را مرحله‌بندی و تدریجی پیش ببریم.

۸ عفو و گذشت

عفو، محو کردن آثار گناه و زشتی و بیرون نمودن ناراحتی و کینه از دل می‌باشد.

از آثار عفو، ایجاد محبت و دوستی و پیوند افراد با یکدیگر می‌باشد.

عفو و اغماض، باعث اصلاح نمودن افراد می‌گردد.

یکی از راهکارهای نبی مکرم اسلام (ص)، عفو و گذشت نسبت به افراد خطاکار بود.

در این رابطه خداوند در آیات متعددی پیامبر را به گذشت امر می‌کند.

در آیه‌ای می‌فرماید: از پرتو رحمت الهی در برابر آنان نرم و مهربان شدی و اگر خشن و سنگدل بودی از اطراف تو پراکنده می‌شدند، بنابراین آنها را عفو کن و برای آنان آموزش بخواه.

(فیما رحم من الله لنت لهم و لو كنت فظاً غليظ القلب لانفضوا من حولك فاعف عنهم و ...) امام صادق (ع) می‌فرماید: بعد از فتح مکه، پیامبر اکرم (ص) بر کوه صفا بالا رفت و فریاد زد: بنی هاشم، فرزندان عبدالمطلب، من رسول و فرستاده پروردگار به سوی شما هستم و دلسوز شما می‌باشم.

به نقل ابن اثیر، از مردها در کوه صفا بیعت گرفت که تا توان دارند مطیع خدا باشند.

عفو در جریان فتح مکه، ما را به چند نکته مهم راهنمایی می‌کند:

پیامبر اکرم (ص) سعی می‌کرد که مکه را بدون جنگ و خونریزی فتح نماید.

پیامبر بر طبق مقررات اسلامی، می‌توانست مردم مکه را از بین ببرد و آنها را اسیر نماید، ولی با بزرگواری روح و عظمت فوق العاده، همه آنها را با جمله اذهبوا فانتم الطلقاء آزاد کرد.

عفو پیامبر از کفار و مشرکین سبب جذب آنان به اسلام و جلوگیری از خونریزی و فتنه‌های زیاد و کینه‌توزی‌های عمیق شد.

۴ اگر پیامبر (ص) اساس کار خود را بر گذشت و عفو نمی‌گذاشت، مسلمان‌هایی که از مشرکان مکه صدمات فراوانی خورده بودند از چنین شرایطی که قدرت به دست آورده بودند دست به انتقام می‌زدند و آنچه‌ان هرج و مرج شدیدی پدید می‌آمد که مانع رشد اسلام می‌گردید.

۹- در نظر گرفتن ظرفیت فکری مخاطبان

ص: ۱۵

پیام‌گزاری که می‌خواهد پیامی را به گیرندگان منتقل کند، قبل از هر چیز باید سطح علم و آگاهی آنان را مورد توجه قرار دهد. اصولاً اگر ارسال پیام بر اساس معرفت و آگاهی پیام‌گیرندگان صورت نگیرد، تلاش پیام‌گزار در دسترسی به اهدافش بی‌ثمر خواهد ماند.

امام صادق (ع) می‌فرماید: هرگز رسول خدا (ص) با مردم به اندازه عمق عقل خود سخن نگفت (یعنی معیار گفتار آن بزرگوار، درجات آگاهی و معرفت مخاطبان بوده) این راهکار از ویژگی‌های پیامبر اکرم (ص) در تبلیغ دین اسلام بوده است. امام صادق (ع) در فراز دیگری می‌فرماید: تفاوت فهم سلمان با دیگران به اندازه‌ای بود که رسول اکرم (ص) و علی (ع) از اسرار علم الهی چیزهایی را به سلمان می‌گفتند که دیگران قدرت تحمل آن را نداشتند. بنابراین، قبل از انتقال پیام، باید از سطح آگاهی مخاطبان آگاه باشید.

اجازه بدهید برای عینی‌تر شدن موضوع مثالی بزنیم. در مجلسی حدود پانصد مسلمان علاقه‌مند حضور دارند. معلومات اکثر آنها ابتدائی، ۵ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی و ۱۵ درصد بی‌سواد هستند. شما مبلغ بزرگوار، می‌خواهید موضوع جاودانگی انسان پس از مرگ را بیان کنید؛ در این حالت، بحث از تجرد نفس و بیان ادله فلسفی در اثبات جاودانگی انسان پس از مرگ نه تنها مناسب نمی‌باشد، گاه زیان‌آور نیز خواهد بود. راهکار این است که ضمن بیان اهداف بحث، توضیح داده شود که اسلام مرگ را نابودی نمی‌داند؛ بلکه انتقال از عالمی به عالم دیگر می‌داند.

اینگونه پیام‌رسانی، همگان را بهره‌مند خواهد کرد و گرنه بیشتر افراد مجلس از شما هیچ‌گونه بهره‌ای نخواهند بود. امام علی (ع) درباره پیامبر (ص) می‌فرماید: پیامبر (ص) طبیبی است که در میان بیماران می‌گردد تا دردشان را درمان کند. داروها و مرهم‌های خود را مهیا کرده است و ابزار جراحی خویش را گذاخته است تا هر زمان که نیاز افتد، آن را بر دل‌های نابینا و گوش‌های ناشنوا و زبان‌های ناگویا بگذارد.

استاد مطهری در شرح این حدیث می‌فرماید: پیامبر ابزار و وسایلی به کار می‌برد.

یک جا قدرت و میسم (داغ) به کار می‌برد یک جا مرهم.

یک جا با خشونت و صلابت رفتار می‌کرد و یک جا با نرمی؛ ولی مواردش را می‌شناخت.

در همه جا از این وسایل که بهره می‌برد، در جهت بیداری و آگاهی مردم استفاده می‌کرد.

شمشیر را جایی می‌زد که مردم بیدار شوند نه اینکه به خواب روند.

اخلاق را در جایی به کار می‌برد که سبب آگاهی و بیداری می‌شد.

لذا پیامبر (ص) می‌فرماید: ما پیامبران، مأموریم که با مردم به اندازه عقلشان سخن بگوییم.

مولوی به مضمون حدیث اشاره کرده و می‌گوید:

پست همی گوید به اندازه عقول

عیب نبود این بود کار رسول

ص: ۱۶

شهید مطهری، در توضیح حدیث ادامه می‌دهد که فلاسفه همواره یک منطق و یک سطح معین، در بیان به کار می‌برند. آنها یک متاع و یک جنس، بیشتر در مغازه خود ندارند.

مشتری‌های آنها هم فقط یک طبقه هستند و این از عجز آنهاست.

می‌گویند بر سر در مدرسه معروف افلاطون (که باغی بود در بیرون شهر آتن و نام آن باغ آکادِمیا بود و امروز هم به همین مناسبت مجامع علمی را آکادمی می‌گویند) شعری نوشته شده بود که مضمونش این بود: هر کس هندسه نخوانده به این مدرسه وارد نشود. اما در مکتب و روشی که انبیاء دارند، همه گونه شاگرد می‌تواند استفاده کند. همه جور متاع در آنجا هست.

هم عالی که افلاطون باید بیاید شاگردی کند.

و هم پایین که به درد یک پیر زن می‌خورد.

بر سر در هیچ مکتب پیامبری نوشته نشده که هر کس می‌خواهد از اینجا استفاده کند باید فلان قدر تحصیل کرده باشد، زیرا «انا معاشر الانبیاء امرنا ان نکلم الناس علی قدر عقولهم».

۱۰- جهانشمولی تبلیغ

زمانی که اسلام و قوانین اسلامی در مدینه استقرار پیدا کرد، پیامبر اکرم (ص) تصمیم گرفت رسالت جهانی خود را بر همه مردم جهان عرضه بدارند.

لذا ارسال نامه به شاهان کشورهای بزرگ و مقامات مذهبی، سیاسی و رؤسای قبایل، در نواحی مختلف جزیره‌العرب در دستور کار پیامبر قرار گرفت و نامه‌هایی توسط فرستادگان خویش به پادشاهانی که در دوران آن حضرت حکومت می‌کردند، فرستاد که از آن جمله می‌توان به نامه‌های آن حضرت به پادشاه روم، حبشه، اسکندریه و یمامه اشاره کرد.

در تاریخ آمده است که یکی از کارهای مهم آن حضرت، تشکیل دیوان الرسائل یا دبیرخانه بوده و همیشه گروهی از کاتبان، نامه‌ها و فرمان‌های پیامبر را می‌نوشتند و به وسیله پیک می‌فرستادند و نامه‌های رسیده را نیز به نظر ایشان می‌رساندند و اگر احتیاج به ترجمه داشت ترجمه می‌کردند.

این حرکت پیامبر اسلام، یک راهکار مهم در تبلیغ دین به شمار می‌رود، اگر قوانین دینی و آموزه‌های آن جهان شمول می‌باشد، راهکارهای تبلیغاتی آن هم، باید متناسب با آن، فرا منطقه‌ای باشد و پیامبر اسلام با حرکت تبلیغی خود این را اثبات کرد.

استاد جعفر سبحانی می‌نویسد: نامه‌های پیامبر مکرم اسلام، روشی بسیار نوین و ابتکاری در دیپلماسی بود که هرگز بی‌اثر نبود، هم چنانکه می‌توان آن را بهترین گواه بر قوت ایمان آن حضرت دانست؛ زیرا کسی که هنوز از زیر فشار شکنجه قوم خود نجات نیافته و چندان نیرو و ارتشی نداشت با کمال صراحت و شجاعت، امپراطور ایران و همچنین سایر زعماء و رهبران جهان را به سوی اسلام فراخواند.

در حالی که هنوز حتی در شبه جزیره عربستان، استقرار کافی نیافته بود و همین روش و دیپلماسی پیامبر بود که بعضی از زمامداران را به دین اسلام متمایل ساخت.

پروفسور محمد حمید الله، استاد دانشگاه پاریس در کتاب الوثائق السیاسیه ۲۹ نامه آن حضرت و مرحوم آیت‌اله میانجی در کتاب مکاتیب الرسول صورت ۱۸۶ نامه از نامه‌های پیامبر را ذکر کرده‌اند.

ص: ۱۷

۱۱- مردمی بودن

قرآن درباره پیامبر (ص) می‌فرماید: به یقین رسولی از خود شما به سوی تان آمد که رنج‌های شما بر او سخت و اصرار بر هدایت شما دارد، نسبت به مؤمنان رئوف و مهربان است «لقد جاءکم رسول من أنفسکم عزیز علیہ ما عتتم حریص علیکم بالمؤمنین رؤوف رحیم».

به تعبیر مفسرین عبارت «من أنفسکم» در جمله «لقد جاءکم رسول من أنفسکم» اشاره به شدت ارتباط پیامبر با مردم دارد. گویی پاره‌ای از جان مردم و از روح جمعی در شکل پیامبر (ص) ظاهر شده است. به همین دلیل تمام دردهای مردم را می‌داند، از مشکلات آنان آگاه است و در ناراحتی‌ها و غم‌ها با آنان شریک می‌باشد. پس از ذکر صفت «من أنفسکم» به سه قسمت دیگر از صفات ممتاز پیامبر که در تحریک عواطف اثر دارد اشاره می‌کند. اول می‌گوید: «عزیز علیہ ما عتتم» که هرگونه ناراحتی و زبان و ضرری به شما برسد برای پیامبر، سخت ناراحت کننده است. دیگر اینکه او سخت به هدایت شما علاقه‌مند است (حریص علیکم) و آخر اینکه می‌فرماید: «بالمؤمنین رؤوف رحیم»؛ یعنی او نسبت به مؤمنان رئوف و رحیم است.

بکشیم به تاسی از پیامبر اسلام، ارتباطی دوستانه با مردم برقرار نمائیم؛ زندگی ساده و بدون تشریفات داشته باشیم؛ هجرت و حرکت به سوی مردم داشته باشیم و منتظر نباشیم تا مردم مراجعه کنند.

به همسایگان، کودکان، نوجوانان و جوانان بیشتر توجه کنیم.

خود را خدمت گزار مردم بدانیم و دیگران را برای راحتی خود به زحمت نیندازیم.

توقع نداشته باشیم که ما بنشینیم و دیگران خدمت کنند.

بلکه از جا برخیزیم و در کارها مشارکت نماییم.

برادری را جایگزین تفرقه‌ها و اختلاف‌ها کنیم.

همت ما ایجاد صلح و دوستی در میان همه مردم باشد.

در کارها و تصمیم‌گیری‌ها با مردم مشورت کنیم و به رأی آنها احترام بگذاریم.

تمایلات فطری انسان‌ها را در نظر بگیریم و سرانجام اینکه سبقت در سلام و احوالپرسی، دست دادن، خوشروئی، اجازه خواستن هنگام ورود به مکانی، نه تنها از اعتبار ما کاسته نخواهد شد، بلکه بر عظمت ما، در نزد مردم افزوده خواهد شد.

۱۲ شرح صدر

اشاره

شرح صدر به معنی توسعه، توانایی و آمادگی قلب، فکر و روح آدمی در پرتو انوار و الطاف الهی برای دریافت و پذیرش حقایق و معارف دینی و تحمل و شکیبایی در برابر ناملازمات و مشکلات تبلیغ دین است.

روایت شده است که پس از اینکه رسول گرامی اسلام، آیه شریفه «فمن یرد الله ان یهدیه یشرح صدره للاسلام» ... را تلاوت فرمود از ایشان پرسیدند: معنی شرح صدر چیست؟ فرمود، نوری است که در قلب آدمی تابانده می‌شود و در اثر آن، قلب وسعت (آمادگی برای قبول حق) می‌یابد.

ص: ۱۸

در حدیث می‌خوانیم که پیامبر (ص)، فرمود: بیشترین دعای من و دعای پیامبران پیش از من در عرفه این دعاست: خدایا در دلم و گوشم و چشمم نور قرار بده، خدایا به من شرح صدر بده و کارم را آسان کن.

آثار و نشانه‌های شرح صدر

۱/۱۲- اگر فردی از موهبت شرح صدر بهره‌مند باشد، برای از دست دادن امکانات مادی، موقعیت سیاسی اجتماعی، پست و مقام، دلتنگ و اندوهگین نمی‌شود و پادشاه‌های بی‌پایان الهی و سرای جاوید آخرت را فراروی خود می‌بیند.

از رسول خدا (ص) پرسیدند: نشانه شرح صدر چیست؟ فرمود: روی گردانی از خانه فریب (دنیا) به سرای جاودانگی (آخرت) و مهیا شدن برای مرگ، پیش از آنکه فرا رسد.

۲/۱۲- خشونت و بی‌ادبی مخاطبان ناآگاه، نباید مبلغ را آزرده خاطر و خشمگین سازد.

در این مورد می‌توان به سعه صدر پیامبر بزرگوار اسلام (ص) در پاسخ به پرسش‌های توأم با خشونت ضحمان بن ثعلبه، فرستاده بنی‌سعد بن بکر و در نهایت، مسلمان شدن او و قبیله‌اش اشاره نمود.

۳/۱۲- در نفرین و مجازات مخالفان شتاب نمی‌ورزید.

خدای مهربان به رسول اکرم (ص) می‌فرماید: «فصبر لحکم ربک و لاتکن کصاحب الحوت».

صبرکن و منتظر فرمان پروردگارت باش و مانند صاحب ماهی (یونس) مباش که در تقاضای مجازات قومش عجله کرد و گرفتار مجازات ترک اولی شد.

از این رو آن حضرت هنگام مواجهه با آزار و اذیت مردم، به جای نفرین و گلایه برای آنها دعا می‌کرد: «اللهم اهد قومی فانهم لا یعلمون».

پروردگارا ملتّم را هدایت فرما که نادانند.

چگونه شرح صدر یابیم؟ شرح صدر موهبتی است که از سوی آفریدگار حکیم و مهربان به کسانی که با ایمان و عمل صالح، مقدمه دریافت نعمت بزرگ را در خود ایجاد کرده‌اند عطا می‌شود.

از جمله عوامل شرح صدر می‌توان به خودسازی، پرهیز از گناه، یاد خدا و ارتباط مداوم با دانشمندان و علما صالح ذکر نمود.

۱۳- تبشیر و انداز

تشویق، به معنی برانگیختن، به شوق درآوردن و راغب نمودن و تنبیه، به معنی بیدار نمودن و آگاهی دادن است.

قرآن از واژه تبشیر و انداز استفاده می‌نماید و درباره پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: ما تو را مبشّر و نوید دهنده فرستادیم.

تشویق و تبشیر موجب ترویج ارزش‌ها و حرکت به سوی تکامل است.

با تشویق می‌توان، اراده و روحیه افراد را قوی نمود.

همچنان که تنبیه، برای پیشگیری و درمان بسیاری از ناهنجاری‌ها راهگشا است.

ص: ۱۹

با تشویق می‌توان ارزش‌های دین را در دلها تثبیت کرد و با تنبیه دادن به افراد خطارکار، آنان را متوجه عادت‌های زشت و ناپسندشان نمود و به آنها فهماند که باید دست از عملشان بردارند؛ و گرنه سرنوشت شومی در انتظار آنان می‌باشد.

استاد مطهری می‌فرماید: تبشیر و انذار، هیچ کدام به تنهایی کافی نمی‌باشد.

تبشیر شرط لازم هست، ولی شرط کافی نمی‌باشد.

انذار هم شرط لازم هست، ولی شرط کافی نیست.

در دعوت به تبلیغ دین هر دو رکن باید باشد.

اشتباه است اگر مبلغ تنها تکیه‌اش روی انذارها باشد و بلکه جانب تبشیر باید بچربد و شاید به همین دلیل است که قرآن کریم تبشیر را مقدم می‌دارد.

در قرآن کریم و سیره معصومین، هم تشویق مطرح شده و هم تنبیه.

به عنوان نمونه، قرآن به رسول گرامی اسلام می‌فرماید: مؤمنان را به جنگ با دشمن تشویق کن و هنگامی که زکاتشان را می‌پردازند بر آنان درود فرست و برایشان دعا کن.

و یا به عنوان تنبیه می‌فرماید: از جاهلان روی بگردان و در مسجد منافقان به عبادت نپرداز.

از مهمترین بشارت‌های پیامبر که خطاب به مشرکان برای پذیرش اسلام می‌باشد، شعار بزرگ «قولوا لا اله الا الله تفلحوا» است که سر لوحه دعوت و تبلیغ پیامبر اکرم (ص) بود.

مژده به نعیم اخروی و بشارت به سعادت دنیوی، در دعوت پیامبر زیاد به چشم می‌خورد.

همچنین انذار و هشدار پیامبر به مشرکان، نسبت به عواقب کاری در دستور کار پیامبر (ص) بود.

استاد مطهری معتقد است، بعضی دعوت‌ها تنها سوق دادن نمی‌باشد، بلکه تنفیر و نفرت ایجاد کردن و فرار دادن است.

ایشان معتقد است، بسیاری از اوقات، پدر و مادرها یا بعضی از معلمان، کاری می‌کنند که در روح بچه حالت تنفر و گریز از مدرسه ایجاد می‌شود.

طبق سیره ابن هشام، پیامبر وقتی معاذ بن جبل را برای تبلیغ مردم یمن به یمن فرستاد، به او چنین توصیه کردند: یا معاذ بشر و لاتنفر. یسر و لاتعسر.

برای تبلیغ اسلام، روی اساس کارت تبشیر و مژده باشد، کاری کن که مردم مزایای اسلام را درک کنند و از روی میل و رغبت به اسلام گرایش پیدا کنند.

پیامبر نفرمود و لاتنذر، چون انذار جزء برنامه است که قرآن دستور داده، بلکه فرمود: لاتنفر، کاری نکن که مردم را از اسلام فراری دهی و متنفر کنی.

مطلب را طوری تقریر نکن که عکس‌العمل روحی مردم، فرار از اسلام باشد.

۱۴ سازش ناپذیری در اصول

سازش ناپذیری در اصول، به معنی داشتن قاطعیت، صلابت، انعطاف ناپذیری در اصول و مبانی دین و مذهب، ارزش‌ها و احکام الهی و حقوق مردم است.

دشمنان خدا در طول تاریخ در پی آن بودند که از حرکت‌های الهی پیامبران، در جهت پیاده شدن آموزه‌های دین جلوگیری کنند. در این مسیر، پیامبر (ص) نیز با مشکلات و موانع متعدد و از جمله تطمیع و تهدید روبرو بود، ولی از رسالت الهی خویش کوتاه

نیامد، بلکه فعالیت خویش را بیشتر و بیشتر نمود، به گونه‌ای که توانست

ص: ۲۰

سرود توحید را به گوش جهانیان برساند.

پیامبر اکرم (ص) می‌فرمود: به خدا سوگند، اگر آفتاب را در دست راست من و ماه را در دست چپ من قرار دهند (یعنی فرمانروایی همه جهان را به من دهند) که از تبلیغ آیین و از هدفم دست بردارم، هرگز چنین نخواهم کرد و هدف خود را تعقیب می‌کنم تا بر مشکلات پیروز شوم و به مقصد نهائی برسم و یا در راه هدف، جان سپارم. مهمترین موردی که لازم است به تأسی از پیامبر اسلام، پیام‌گزاران دینی در جهت حفظ آن استوار باشند، حفظ اصول و مبانی دین و مذهب است.

هرگز، راضی به کمترین تحریف و انحراف در باورهای دینی، ارزشها و احکام الهی نشوید. با کسانی که ایمان و عقاید اسلامی را مورد تعرض قرار می‌دهند، تسامح و تساهل روا مدارید. حفظ نظام اسلامی از مهمترین واجبات شرعی است و همه باید نسبت به آن اهتمام کامل داشته باشیم. البته مواردی را که سزاوار است آسان بگیرید و با گذشت باشید، به عنوان نمونه در مسائل و حقوق شخصی، با خانواده، همکاران و مردم با مهربانی و مدارا برخورد کنید. در مسائل فرعی دینی، آن مواردی که دین آسان گرفته شما نیز به خودتان و دیگران آسان بگیرید.

۱۵ تألیف قلوب و ایجاد وحدت

مبلغ، باید در انجام رسالت الهی خویش در تألیف قلوب مردم و ایجاد وحدت بین آنان کوشا باشد و این حرکت را به تأسی از پیامبر اکرم (ص) و وظیفه اصلی خود بشمارد.

یکی از کارهایی که پیامبر، شاید در همان ماههای اول ورود به مدینه انجام دادند، ایجاد اخوت بین مسلمانان بود؛ یعنی مسلمانان را با هم برادر خواند.

بدین صورت که آنان را دو به دو با هم برادر و طبقات مختلف را در یک جهت قرار داد.

اشرافی‌گری اشراف مدینه و قریش را رعایت نکرد و غلام سیاهی را با یک چهره برجسته و آزاد شده‌ای را با یک آقازاده معروف بنی هاشم یا قریش، برادر کرد که او با این کار زمینه برادری را در بین مردم ترویج داد.

بکوشیم زمینه برادری را در میان همه مردم و میان همه طوایف و فرق ترویج کنیم.

اندکی تأمل، ما را متوجه این نکته می‌کند که امروز ریشه بسیاری از اختلافات بین مسلمین، به دست قدرت‌های استکباری می‌باشد که می‌کوشند جایگاه وحدت دینی را در بین مردم کم رنگ کنند.

باید بکوشیم با این حرکت، مقابله و وحدت را جایگزین آن گردانیم.

مقام معظم رهبری در خصوص وحدت می‌فرماید: دو جهت‌گیری اساسی در وحدت وجود دارد، یکی عبارت از رفع اختلافات، تناقض‌ها، درگیری‌ها و تضادها که از قرن‌ها پیش تا امروز، بین طوائف و فرق مسلمین وجود داشته و همیشه به ضرر آنان بوده است.

دیگر اینکه وحدت باید در خدمت و در جهت حاکمیت اسلام باشد و گرنه ارزشی ندارد.

علمای اسلام قبول دارند که قرآن می‌فرماید: «و ما ارسلنا من رسول الا لیطاع باذن الله».

پیامبر (ص) که نیامد نصیحتی بکند، حرفی بزند و مردم هم کار خودشان را بکنند و به او هم احترامی بگذارند؛ بلکه آمد تا مورد اطاعت قرار بگیرد؛ جامعه و زندگی را هدایت کند؛ نظام را تشکیل دهد و انسان‌ها را به سمت اهداف زندگی درست، پیش ببرد.

نتیجه گیری

ص: ۲۱

با دقت در سیره عملی و تبلیغی پیامبر (ص) روشن می‌شود که مبلغان در کارهای بایسته و شایسته و پرهیز از بدی، پیشگام و جلودار باشند.

باید باورهای دینی و معرفتی در آنان نمونه باشد.

اخلاق معاشرتی آنان باید در حد بسیار مطلوبی باشد، به گونه‌ای که هر کس آنان را ببیند، گم‌شده خود را در آنان بنگرد.

مردم باید بی‌اعتنایی به دنیا، آزادگی، دلسوزی و گذشت را در وجود مبلغ ببینند.

همچنان که باید تواضع، شجاعت و شهامت را در وی مشاهده کنند.

آری پیام‌گزار دینی آنچه را که از دین برای مردم می‌گوید، مردم همان را در عمل او ببینند.

رویکرد پیامبرانه در دهکده جهانی، بهترین روش برای دعوت مردم به دین خدا می‌باشد و راهکارهای تبلیغی نبی اکرم (ص) ما را به آن رویکرد، نزدیک می‌کند.

بکوشیم در موسم حج با رفتار و روشی صحیح دل‌های مردم را هر چه بیشتر به سوی خدا متوجه کنیم.

ص: ۲۲

سیمای حج در قرآن

مرکز عبادت

ان اول بیت وضع للناس للذی ببکّه مبارکاً و هدیّ للعالمین (آل عمران / ۹۶)
ترجمه: (همانا اولین خانه‌ای که برای عبادت مردم مقرر شد، همان است که در سرزمین مکه است و مایه برکت و هدایت همه مردم است).

اولین خانه‌ای که ساخته شد برای عبادت، همان کعبه است و از آنجا زمین گسترش یافت و همین سنگ بنای اولیه عبادت وسیله آزمایش تمام انسان‌ها از آدم (ع) تا آخرین نفر می‌باشد و خداوند با همین سنگ‌های کعبه، همه را آزمایش می‌کند.

کعبه مرکز پایداری و قیام

جعل الله الکعبه البیت الحرام قیاماً للناس.

(مائده / ۹۷)

ترجمه: (خداوند، کعبه را وسیله‌ای برای استواری و سامان بخشیدن به کار مردم قرار داد).

خانه‌ای پاکیزه برای طواف

ص: ۲۳

و اذ بوأنا لابراهيم مكان البيت ان لا تشرك بي شيئاً و طهر بيتي للطائفين والقائمين والركع السجود (حج / ۲۶) .
به خاطر بیاور زمانی را که جای کعبه را برای ابراهیم آماده ساختیم تا خانه را بناء کند و به او گفتیم چیزی را همتای من قرار مده و خانه‌ام را برای طواف کنندگان، قیام کنندگان، رکوع کنندگان و سجود کنندگان از آلودگی‌های بت‌ها و هر آلودگی دیگر پاک ساز.

فراخوانی به حج

و أذن فی الناس بالحج یأتوک رجالاً و علی کل ضامر یتین من کل فج عمیق (حج / ۲۷)
ترجمه: و مردم را دعوت عمومی به حج کن تا پیاده و سواره بر مرکب‌های چابک از هر راه دوری به سوی تو بیایند.

بهره‌گیری از منافع حج

لیشهدوا منافع لهم و یدکروا اسم الله فی ایام معلومات
ترجمه: تا شاهد منافع گوناگون خویش (در این برنامه) باشند و در ایام معینی نام خدا را ببرند.
این دعوت عمومی به حج را نیز پیامبر در مدینه در سال دهم هجرت دستور دادند و مؤذنین با بلندترین صدا، مردم را برای حج همراه پیامبر فراخواندند.
پیامبر اکرم (ص) در همان سال دهم هجرت، به محض ورود به مکه هدف اصلی از حج را اعلام می‌دارد و از جانشین بر حقش می‌خواهد تا این ندا را به گوش جهانیان برساند.

بیزاری از مشرکان

براءة من الله و رسوله الی الذین عاهدتم من المشرکین (توبه / ۱)
ترجمه: (این آیات) اعلام جدایی و بیزاری و برائتی است از سوی خدا و پیامبرش، نسبت به مشرکانی که با آنان پیمان بسته‌اید.
(با وحی و نزول این آیات و اعلان آن به همه، بدین وسیله برائت از مشرکان اعلان و لغو کلیه پیمان‌ها گردید و نیز شرکت مشرکان در حج و ورودشان به خانه خدا از سال بعد ممنوع شد.
اذان من الله و رسوله الی الناس یوم الحج الاکبر ان الله بری من المشرکین و رسوله (توبه / ۳)
ترجمه: اعلامی است از سوی خدا و پیامبرش به مردم در روز حج اکبر (عید قربان یا روز عرفه) که خدا و رسولش از مشرکان بیزارند.

ص: ۲۴

نماز طواف

و اذ جعلنا البيت مثابة للناس و امناً واتخذوا من مقام ابراهيم مصلى و عهد الى ابراهيم و اسماعيل ان طهرا بيتى للطائفين و العاكفين و الركع السجود.

(بقره/ ۱۲۵)

ترجمه: و به یاد آور هنگامی که خانه کعبه را محل رجوع و اجتماع و مرکز امن برای مردم قرار دادیم و گفتیم از مقام ابراهیم، جایگاهی برای نماز انتخاب کنید و به ابراهیم و اسماعیل تکلیف کردیم که خانه مرا برای طواف کنندگان و معتکفان و راکعان و ساجدان پاک و پاکیزه کنند.

قربانی

يذكرو اسم الله فى ايام معلومات على ما زرقهم من بهيمة الانعام فكلوا منها و اطعموا البائس الفقير.

(حج/ ۲۹)

ترجمه: و نام خدا را ببرند در روزهای معلوم (ایام تشریق) بر آنچه روزیشان داده است از دامهای چهار پا، پس بخورید از آن و به فقیران و نیازمندان نیز بدهید.

و نیز می‌فرماید:

و البدن جعلناها لكم من شعائر الله لكم فيها خير فاذكرو اسم الله عليها صواف.

(حج/ ۳۶)

ترجمه: قربانی کردن شترهای چاق را برای شما از شعائر الهی قرار دادیم. در آنها برای شما خیر است و هنگام قربانی نام خدا را بر شتران وقتی ایستاده‌اند ببرید.

وقوف

و چه زیباست آنگاه که از عرفات و مشعر و جایگاه آن سخن می‌گوید.

فاذا افضتم من عرفات فاذكرو الله عند المشعر الحرام و اذكروه كما هداكم (بقره/ ۱۹۸)

ترجمه: چون از عرفات کوچ کردید خدا را در مشعر الحرام یاد کنید و او را یاد کنید که شما را هدایت کرد.

یاد خداوند در عرفات برای پاک گردانیدن بندگانش.

چنانچه در روایت آمده: خداوند، غروب عرفه، تمام گناهان زائران خانه خود را می‌بخشد.

آیه بعد می‌افزاید:

ثم افيضوا من حيث افاض الناس واستغفروا الله، ان الله غفور رحيم (بقره/ ۱۹۹).

ص: ۲۵

ترجمه: سپس از همان جا که مردم کوچ می‌کنند، کوچ کنید و از خداوند طلب آموزش نمائید که خداوند آمرزنده مهربان است. در این آیه ضمن اینکه استغفار و آموزش طلبیدن را بهترین اعمال عرفات و مشعر می‌داند اشاره به وحدت و حرکت جمعی دارد و اتحاد و یک دست بودن مسلمانان در این اعمال که کنگره جهانی است مد نظر می‌باشد. پس از بازگشت از منی، اعمال مکه است که با طواف آغاز می‌شود. قرآن در این زمینه می‌فرماید:

ثم ليقضوا تفتهم وليوفوا نذورهم وليطوفوا بالبيت العتيق (حج/ ۲۹)

ترجمه: سپس بعد از فراغت از قربانی باید آلودگی خود را برطرف سازند و به نذرهای خود وفا کنند و بر گرد خانه کهن و آزار کعبه طواف نمایند.

تقصیر

«لیقضوا تفتهم» در واقع به تقصیر اشاره دارد که زدودن مو، ناخن و شارب است و بعد از اینکار است که دور خانه خدا طواف می‌کند.

محرمات

درباره محرمات نیز به چند آیه اشاره می‌شود:

الحج اشهر معلومات فمن فرض فيهن الحج فلا رفث ولا فسوق ولا جدال في الحج (بقره/ ۱۹۷)

ترجمه: حج در ماههای معینی است (شوال، ذی قعدة، ذی حجه) و هر کس در این ماه، فریضه حج را ادا کند، بداند که آمیزش جنسی و دروغ و ناسزاگویی، گناه و جدال در حج روا نیست. در آیه مذکور سه تا از محرمات آمیزش فسوق و جدال مطرح گردید. و در آیه ذیل اشاره به یکی دیگر از محرمات دارد، چنانچه می‌فرماید: حرم علیکم صید البرما دتم حرمات واتقوا الله الذی الیه تحشرون (مائده/ ۹۶) تا زمانی که محرم هستید صید صحرائی برای شما حرام است و از خداوندی که به سوی او محشور می‌شوید پروا کنید.

سعی

یکی دیگر از اعمال مکه، سعی صفا و مروه است.

قرآن کریم آن را یکی از شعائر دینی و مذهبی می‌خواند و می‌فرماید:

ص: ۲۶

ان الصفا و المروه من شعائر الله فمن حج البيت او اعتمر فلا- جناح عليه ان يطوف بهما و من تطوع خيرا فان الله شاكر عليم (بقره/ ۱۵۸)

همانا صفا و مروه از شعائر خداست.

پس هر که حج خانه خدا و یا عمره به جای آورد، مانعی ندارد که بین صفا و مروه طواف کند و افزون بر واجبات، هر کس داوطلبانه کار خیری انجام دهد، همانا خداوند سپاسگزار و داناست.

یکی دیگر از اعمال سعی صفا و مروه است، مکانی که هاجر در پی یافتن آب برای فرزندش هفت بار این مسیر را طی کرد.

امام صادق (ع) می‌فرماید: در روی زمین، مکانی بهتر از میان این دو کوه وجود ندارد؛ زیرا هر متکبری در آنجا سر برهنه و پا برهنه و کفن پوشیده بدون هیچ امتیاز و نشانه‌ای باید مسافت بین دو کوه را طی کند. گاهی با دویدن و گاهی با رفتن.

کوه صفا علاوه بر اینها، خاطره‌هایی از دعوت پیامبر اسلام دارد که چگونه کفار مکه را به توحید فرا می‌خواند و آنها گوش نمی‌دادند.

تمامیت حج

قال الباقر (ع): تمام الحج لقاء الامام.

امام باقر (ع) می‌فرماید: تمامیت حج، به ملاقات کردن با امام است.

قال الصادق (ع) فی قوله تعالی (لیقضوا تفنهم): لقاء الامام.

امام صادق (ع) درباره آیه "لیقضوا تفنهم" می‌فرماید: منظور ملاقات امام است.

ص: ۲۷

حج و نیت صادقہ

من حج هذا البيت بتيه صادقاً و نفقه طيبه اجعله في الرفيق الاعلى مع النبيين والصديقين و الشهداء و الصالحين: کسی که با نیت صادق و مال حلال به حج رود، در قیامت کنار انبیاء و صدیقین و شهداء و صالحان خواهد بود.

حج و عمره، بازار آخرت

امام صادق (ع) می فرماید: الحج و العمره سوقان من اسواق الآخرة....
حج و عمره دو بازار آخرت است که هم‌ا‌ش سود است، اگر زنده بماند بیمه خداوند است و اگر در مسیر راه از دنیا برود اهل بهشت.

تأثیرات حج

ص: ۲۸

در روایت دیگری از تأثیرات حج می‌فرماید: ان الله ليدفع بمن يحج من شيعتنا عن لا يحج. خداوند به خاطر حج رفتن گروهی از شیعه، قهر خود را از دیگران باز می‌دارد.

خروج در راه حج

امام صادق (ع) فرمود: درهماً فی الحج افضل من الفی الف درهم فی ما سواه فی سبیل الله: مصرف یک درهم در راه حج از دو میلیون درهم در غیر حج بهتر است، اگر چه مصرف‌های دیگر هم در راه خدا باشد.

حج، آرامش بخش دلها

امام باقر (ع) می‌فرماید: الحج تسکین القلوب: حج آرامش بخش دلهاست.

توجه به زیارت خانه

امام صادق (ع): عليكم بحج هذا البيت فادمنوه فان في ادمانكم الحج دفع مكاره الدنيا عنكم و احوال يوم القيامة: این خانه را پیوسته زیارت کنید که زیارت‌های پیوسته شما از آن، ناخوشیهای دنیا و سختیها و هراسهای روز رستاخیز را از شما دور می‌کند.

زائر حج، مهمان خدا

امام علی (ع) می‌فرماید: الحاج و المعتمر وفد الله و حق على الله تعالى ان يكرم وفده و يحبوه بالمغفرة: زائر حج و عمره، میهمان خداست و خداوند به او آمرزش هدیه می‌کند.

محرومیت از حج

امام صادق (ع) می‌فرماید: من اراد الحج فتهيأ له فحرمه، فبذنب حرمه. هر گاه کسی بخواهد حج رود، خود را برای این کار آماده سازد، اما موفق به زیارت حج نشود، بداند که به سبب گناهی از این ثواب محروم شده است.

حج، برطرف کننده فقر

امام علی (ع) می‌فرماید: و حج البيت و العمرة فانهما ينفيان الفقر و يكفران الذنب و يوجبان الجنة: به جا آوردن حج و عمره ناداری را از بین می‌برند، گناهان را پاک می‌کنند و موجب رفتن به بهشت می‌شوند.

حج و زیارت معصومین

ص: ۲۹

امام صادق (ع) می‌فرماید: اذا حج احدکم فلیختم حجه بزیارتنا.

لان ذلك من تمام الحج.

هر گاه یکی از شما حج گزارد باید حج خود را به دیدار از ما پایان دهد، زیرا زیارت ما جزئی از حج است.

حج و دوستی اهل بیت

امام باقر (ع) می‌فرماید: انما امر الناس: ان یأتوا هذه الاحجار فیتطوفوا بها، ثم یأتوننا فیخبرونا بولایتهم و یعرضوا علینا نصرتهم: مردم فرمان دادند که بیایید و بر گرد این سنگ (کعبه) طواف کنند و پس از آن نزد ما بیایند و نسبت به ما اظهار ولایت و دوستی کنند و هواداریشان را از ما اعلام نمایند.

مسعی، محل خضوع متکبران

امام صادق (ع) می‌فرماید: ما من بقعة احب الی الله تعالی من المسعی لانه یدل فیه کل جبار: هیچ جایی نزد خدای تعالی محبوبتر از مسعی نیست، زیرا هر گردنکش و متکبری در آنجا خوار و ذلیل می‌شود.

حج و خصلتهای نیکو

امام باقر (ع) می‌فرماید: ما یعبأ بمن یوم هذا البیت اذا لم یکن فیه ثلاث خصال: ورع یحجزه عن معاصی الله تعالی، و حلم یملک به غضبه و حسن الصحابه لمن صحبه.

ترجمه: هر کس که این خانه را زیارت کند، اگر سه خصلت در او نباشد ارزش ندارد: ورعی که او را از معاصی خدای تعالی بازدارد، حلمی که با آن خشمش را مهار کند و خوشرفتاری با کسی که با وی همنشینی و مصاحبت دارد.

حق حج بر گردن حاجی

امام سجاد (ع) می‌فرماید: حق الحج ان تعلم انه وفاده الی ربک و فرار الیه من ذنوبک و به قبول توبتک و قضاء الفرض الذی اوجبه الله علیک.

امام سجاد می‌فرماید: حق حج بر تو این است که بدانی به این وسیله بر پروردگارت وارد می‌شوی و از گناهانت به سوی آن می‌گریزی و به وسیله آن توبهات پذیرفته می‌شود و فریضه و تکلیفی را که خدا بر تو واجب کرده است ادا می‌کنی.

علت حج

امام رضا (ع) می‌فرماید: علته الحج الوفاده الی الله تعالی، و طلب الزیاده والخروج من کل ما اقترف و لیکون تائباً مما مضی مستأنفاً لما یتقبل.

علت حج، وارد شدن بر خدای تعالی است و طلب کردن ثواب بسیار و بیرون آمدن از همه گناهان گذشته و شروع کردن زندگی آینده از نو.

قبولی حج

ص: ۳۰

پیامبر اکرم (ص) می فرماید:

علامت قبولی حج، آن است که انسان بعد از بازگشت از مکه دست از گناهان قبلی خود بردارد.

حج در نگاه امام صادق (ع)

قال الصادق (ع): إذا اردت الحج فجرد قلبك لله تعالى من كل شاغل وحجاب كل حاجب وفوض امورك كلها الى خالقك وتوكل عليه في جميع ما يظهر من حرركاتك وسكناتك وسلم لقضائه وحكمه وقدره، ودع الدنيا والراحه والخلق واخرج من حقوق تلزمك من جهة المخلوقين ولا تعتمد على زادك وراحتك واصحابك وقوتك وشبابك ومالك، مخافة ان يصيروا لك عدوا ووبالاً فان من ادعى رضا الله واعتمد على شيء صيره عليه عدوا ووبالاً ليعلم انه ليس له قوة ولا حيلة ولا لاحد الا بعصمة الله وتوفيقه واستعداد من لا يرجو الرجوع وأحسن الصحبة، وراع اوقات فرائض الله وسنن نبيه (ص) وما يجب عليك من الادب والاحتمال والصبر والشكر والشفقة والسخاء وايتار الزاد على دوام الاوقات.

ثم اغسل بماء التوبة الخالصة ذنوبك والبس كسوة الصدق والصفاء والخشوع والخشوع واحرم من كل شيء يمنعك عن ذكر الله ويحببك عن طاعته، ولبّ بمعنى اجابه فيء زاكية لله عزوجل في دعوتك له متمسكا بعروته الوثقى، وطف بقلبك مع الملائكة حول العرش كطوافك مع المسلمين بنفسك حول البيت. وهرول هرولة من هواك، وتبرياً من جميع حولك وقوتك. فاخرج من غفلتك وزلاتك بخروجك الى منى ولا تتمنّ ما لا يحل لك ولا تستحقه. واعترف بالخطايا بعرفات، وجدد عهدك عند الله بوحدانيته. وتقرب الى الله، ثقة بمزدلفة.

واصعد بروحك الى الملاء الاعلى بصعودك الى الجبل.

واذبح حنجرتى الهوى والطمع عند الذبيحة.

وارم الشهوات والخساسة والدناءة والذميمة عند رمى الجمرات.

واحلل العيوب الظاهرة والباطنة بحلق رأسك.

وادخل فى امان الله وكنفه وستره وكلاءته من متابعه مرادك بدخولك الحرم.

وزر البيت متحققا لتعظيم صاحبه ومعرفة جلاله وسلطانه.

واستلم الحجر رضا بقسمته وخضوعا لعزته.

وَدَع ما سواه بطواف الوداع.

وصفّ روحك و سرّك للقاء الله يوم تلقاه بوقوفك على الصفاء.

وكن ذامرؤة من الله، تقيا او صافك عند المروة.

استقم على شروط حجك هذ و وفاء عهدك الذى عاهدت به مع ربك واوجبته الى يوم القيامة.

امام صادق (ع) در آداب مراقبين از ابتدای حرکت برای حج تا پایان اعمال و توشه راه در حج می فرماید:

ص: ۳۱۰

چون خواستی حج کنی، پیش از آنکه عزم رفتن کنی، دلت را از هر دلبستگی و مشغله‌ای و از هر حجابی برای خدا خالی کن همه کارهایت را به آفریدگارت واگذار در تمام حرکات و سکناات به او توکل کن و سرسپرده قضا و قدر و حکم او شو با دنیا و آسایش و مردمان بدرود گوی حقوقی را که از مردم به گردن داری بپرداز بر توشه راه و مرکب و همسفران و نیرو و جوانی و مال و دارایی خود تکیه مکن که بیم آن می‌رود این همه دشمن و مایه وبال تو شوند؛ چرا که هر که مدعی خشنودی خدا باشد و با این حال به چیز دیگری پشت گرم شود، خداوند همان چیز را دشمن و مایه وبال و زحمت او می‌گرداند تا به او بفهماند که اگر خدا نگهدار نباشد و توفیق ندهد نه او و نه هیچ کس دیگر را توان و چاره‌ای نیست.

چنان آماده شو که گویی امید برگشت نداری همسفر و همنشین خوش و نیکو باش اوقات فرایض خداوند و سنتهای پیامبرش و چیزهای دیگری را که رعایت آنها بر تو لازم است؛ مانند ادب، بردباری شکیبایی، سپاسگزاری، مهربانی، بخشش و ایثار، ره توشه خود به همسفران را در تمام اوقات پاس بدار.

آنگاه با آب توبه‌ای که گناهان را پاک می‌کند خود را شستشو ده و جامه صدق و صفا و خضوع و خشوع بر تن کن خویشتن را از هر آنچه تو را از یاد خدا و طاعت او باز می‌دارد مُحرم ساز، آنگاه خدای عزوجل را می‌خوانی او را لبیک گوی، لبیکی خالص و پاکیزه و ناب و به دستگیره استوار او چنگ زن همان گونه که با مسلمانان بر گرد خانه خدا طواف می‌کنی، دلت را همراه فرشتگان بر گرد عرش به طواف آر در هنگام هروله از هوای نفس خویش بگریز و از همه نیرو و توانت دست بشوی آنگاه که به سوی منا خارج می‌شوی از بی خبری و لغزشهای خود نیز به در آی و آنچه را بر تو روا نیست و سزاوارش نیستی تمنا مکن در عرفات به خطاها و گناهان خود اعتراف کن و با خداوند بر وحدانیت و یگانگی او تجدید پیمان کن در مزدلفه با اطمینان به خدا نزدیک شو آنگاه که بر کوه مشعر بالا می‌روی روح را نیز به سوی ملاءاعلی بفرست آنگاه که قربانی می‌کنی گلوی هوی و طمع را نیز بیر در هنگام رمی جمرات نیز به خواهش‌ها و پستی و دنائت و کردارهای زشت و نکوهیده سنگ بینداز در هنگام تراشیدن سر، عیبهای آشکار و پنهان را نیز بزدای آنگاه که به حرم قدم می‌گذاری خود را از اینکه دنبال خواهشت روی، در امان و پناه و کنف حمایت خدا در آور.

با یقین به عظمت صاحب خانه و شناخت شکوه و شوکت و قدرت او خانه را زیارت کن.

از سر خشنودی به حشمت خداوند و خضوع در برابر عزت و قدرت او حجر الاسود را استلام کن با طواف وداع با هر چه جز اوست بدرود گوی آنگاه که بر صفا می‌ایستی جان و درون خود را برای آن روزی که به دیدار خدا می‌روی پاک گردان در مروه، مروّت داشته باش و با فانی کردن اوصاف تقوای خدا را در پیش گیر بر شرایطی که در این حج خود نهاده‌ای و پیمانی که با خدایت بسته‌ای و تا روز رستاخیز آن را بر گردن گرفته‌ای استوار و پا برجا باش.

تجربه‌ها و توصیه‌ها

توصیه به مسؤلان

اشاره

روحانیون کاروان‌های حج در "ره‌آورد سفر سال ۸۴" مخاطب بخشی از توصیه‌ها و تجارب خود را مسؤلان و سیاستگذاران حج و زیارت قرار داده‌اند.

ص: ۳۲۰

مکتوب سازی این نکات، افزون بر سودمندی طبیعی آن برای مسئولان، این نتیجه را نیز به همراه دارد که روحانیون اعزامی به حج در سال جاری، با آگاهی از محتوای توصیه‌ها و پیشنهادات ارائه شده، از تکرار آنها در آثار ارسالی خود پرهیز کرده، نکات و توصیه‌های جدید ارائه نمایند.

الف- در داخل کشور

برای عمره‌ها نیز معینه در نظر گرفته شود.

کتاب آداب الحرمین با ترجمه روان در اختیار زائران گذاشته شود تا به معنای آن توجه بیشتری پیدا کنند.

از اعزام زائرانی که دارای مشکلات روحی هستند جلوگیری بعمل آید.

فتاوی جدید مراجع در اختیار روحانی و معین و معینه قرار داده شود.

در فرم‌های کنترل اعمال "، بقاء یا عدم بقاء تقلید از مراجع" اضافه شود تا تعداد زائرانی که مقلد مراجعی هستند که قائل به مکه قدیم هستند متمایز شوند و برای انجام اعمال در صبح از اتوبوس‌های مسقف برای رفتن به مسجدالحرام استفاده نشود.

از جانمازهایی که بالای آن حصیر دوخته شده به کلیه زائران در ایران هدیه شود.

هرچه تعداد زائران کمتر باشد و کاروان‌ها کوچکتر باشد بهتر است؛ چرا که تجربه نشان داده هر چه افراد کاروان بیشتر باشند، مشکلاتشان هم بیشتر است.

روحانی و معین و معینه برای کاروان‌ها، بومی انتخاب شود تا مشکل زبان و عدم درک زائران پیش نیاید.

روحانی بومی به سبب آشنا بودن با اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها و آداب و رسوم و فرهنگ آنان در تفهیم مطالب و مناسک موفق‌تر است.

بحث‌های تخصصی و کلامی و رفع شبهات را به دو زبان عربی و انگلیسی ترجمه شده و در اختیار روحانیون و معین و معینه قرار گیرد تا در مواقع لزوم از آن استفاده کنند.

زمان پرواز هواپیماها طوری تنظیم شود که با وقت نماز تلاقی نداشته باشد.

کتاب ادعیه‌ای تنظیم شود که حاوی مناجات‌ها و ادعیه‌های خاص؛ باشد مثل خمسه عشر، حضرت امیر (ع)، دعای جوشن کبیر و ... و در اختیار زوار قرار گیرد.

از اعزام زائرانی که استطاعت بدنی ندارند و اکثر اعمال را نایب می‌گیرند، جلوگیری شود؛ چرا که مشکلات فراوانی برای روحانی و عوامل کاروان و حتی سایر زائران بوجود می‌آورد.

کاروان‌هایی با تعداد ۱۸۰ به بالا برای روحانی و معین و سایر عوامل کاروان بسیار پر زحمت و پردردسر است و آن لذات معنوی حج، برای زائران میسر نمی‌شود، لذا سعی شود حداکثر تعداد، همین ۱۸۰ نفر باشد و حتی کمتر.

کلاس‌های مکالمه عربی برای روحانی، معین و معینه حتماً برگزار شود.

کلیه عزیزان اهل سنت در یک کاروان مجزا ثبت نام و اعزام شوند و از پراکندگی آنان در کاروان‌های مختلف جلوگیری بعمل آید.

برای سالمندان (۶۰ به بالا) و یا بیماران، کاروان‌های مستقلی با تعداد خدمه بیشتر تشکیل شود با اخذ وجه بیشتر و دادن سرویس و امکانات بهتر، چرا که مایه رضایت همگان است.

ترتیبی اتخاذ شود، استفاده از مداحانی که به عنوان زائر به حج مشرف می‌شوند در کاروان‌ها یکسان باشد و در هر کاروان حداقل یک مداح وجود داشته باشد.

ص: ۳۳۰

درخواست مصرانه کلیه زائران اضافه شدن و تجهیز سرویس‌های بهداشتی در منا و عرفات است.

(بسیاری از بیماری‌های زائران از همان جا شروع می‌شود)

ترتیبی اتخاذ شود که برای جلوگیری از بدحجابی بانوان زائر، همان‌گونه که ساک و برخی لوازم یکسان به زائران داده می‌شود، چادرهای یک رنگ و سنگین هم به خانم‌ها داده شود و بانوان ایرانی لباس متحدالشکلی، همچون سایر کشورها داشته باشند.

ترتیبی اندیشیده شود که با همکاری نهضت سوادآموزی، کلاس‌های فشرده‌ای سه الی چهار ماه قبل از اعزام به حج، برای زائران بی‌سواد در هر منطقه‌ای گذاشته شود و زائر بی‌سواد و کم‌سواد توسط مدیر به آن کلاس‌ها هدایت شوند و به زائرانی که همت و تلاش خوبی کرده‌اند و با سواد شده‌اند، جوایزی اهدا شود.

توصیه می‌شود همان‌گونه که زائران در جهت سلامت جسمی مورد ارزیابی و معاینه پزشکی قرار می‌گیرند از جهت روحی و روانی نیز کنترل شوند؛ چراکه در بعضی موارد، این‌گونه زائران مشکلات حادّ و عدیده‌ای بوجود آورده‌اند.

به مدیران محترم و عوامل کاروان و خدمه حتماً توصیه شود در اعمال و مناسک و احکام دخالت نداشته باشند و به طور صد در صد با روحانی و معین هماهنگ و همراه شوند.

توصیه می‌شود با مسئولان هواپیمایی و پرواز، هماهنگی لازم انجام شود که در طول پرواز از زندگانی پیامبر (ص) و حضرت ابراهیم (ع) و ادعیه‌های جمعی و اماکن مکه، فیلم پخش شود تا حال و هوای معنوی زائر حفظ شود.

حیطه و وظایف خواهران معینه برای مدیران کاروان تبیین شود تا انتظارات تعدیل شده و مشکلات نیز کمتر شود.

توصیه می‌شود در ایام حج از پزشکان متخصص گوش و حلق و بینی و ریوی و تنفسی بیشتر استفاده شود؛ چرا که عمده مشکل و بیماری در آنجا همین است.

یکی از شرایط حج تمتع، استطاعت بدنی است.

چرا این دقت در مورد ۲۰ درصد از زائران انجام نمی‌گیرد.

افراد سالمند بیمار، هم خود و هم دیگران را به زحمت می‌اندازند.

شرح وظایف مدیر گروه ارشاد و ... و روحانیون (روحانی، معین و معینه) به طور کامل تعیین و در دسترس عوامل قرار گیرد.

تقویت سایت‌های اینترنتی و پربار کردن آنها برای اثبات حقانیت شیعه و پاسخ‌های محکم برای شبهات وهابیت و خنثی نمودن فعالیت‌های موهوم و مذموم وهابیت.

مقتضی است همه ساله آزمون‌هایی برای مدیران محترم، همچون آزمونی که از روحانیون گرفته می‌شود برگزار گردد و در حیطه اطلاعاتی که باید داشته باشند، نسبت به زمان اعمال و مکان‌های اعمال، تا مجبور شوند اطلاعاتی را که لازمه کار و سفرشان است به دست آورند.

به پزشکان کاروان‌ها توصیه مؤکد شود که سابقه پزشکی بیماران را به طور دقیق داشته باشند و مسائل ایمنی برای حفظ جان آنان را بکار گیرند و به مدیر و معاون و روحانی و معین نیز وضعیت آنها را اطلاع دهند تا دیگر در حج شاهد فوت زائران که دچار بیماری ریوی و قلبی هستند نباشیم.

ب- خارج از کشور

ص: ۳۴

در حج هم، همانند عمره در صورت امکان برای هتل‌ها مدیر ثابتی لحاظ شود تا کارها از نظم بیشتری بهره‌مند گردد.

تدابیری اتخاذ شود که حتماً ساک و وسایل زائران همراه خودشان به ایران آید و تأخیری نداشته باشد.

برنامه‌ریزی شود که به هر زائر یک قرآن هدیه شود تا از صف‌های طویل برای گرفتن قرآن (آنهم وقفی) که بسیار موهن است جلوگیری شود.

ترتیبی داده شود تا دعای عرفه، از سوی بعثه برگزار شود تا حظّ معنوی آن بهتر حاصل شود و همچنین در بین چادرهای همجوار با هم انجام شود، چرا که برخورد و تراحم صداها و بلندگوهای اطراف، اثر منفی دارد.

نقشه منی و عرفات و مشعر و راه‌های منتهی به قربانگاه به طور دقیق و واضح در اختیار روحانیون و مدیران قرار داده شود و نزدیکترین، خلوت‌ترین و مناسب‌ترین راه‌ها نیز مشخص گردد.

در مکه و مدینه حتماً فروشگاه‌های ایرانی دایر شود تا هم از خروج ارز به طور سرسام‌آور جلوگیری شود و هم از سرگردان شدن زائران در بازارها و خیابان‌ها ممانعت بعمل آید.

سعی شود از رانندگان ایرانی در سرویس‌های ایاب و ذهاب مکه استفاده شود، بخصوص در عزیزیه که تمرکز اکثر زائران ایرانی آنجاست و یا حداقل رسیدگی و نظارت بعثه بر این سرویس‌ها باشد.

اماکن امداد رسانی عربستان را دقیق نوشته و در اختیار مدیران قرار داده شود تا در صورت بروز مشکل برای زائر و یا گم شدن او سریع اقدام شود.

در اجاره هتل‌ها دقت شود که سالن اجتماعات دارد یا نه که عدم وجود سالن، معضل بزرگی برای روحانی و معین و ... خواهد بود.

در صورت امکان هماهنگی با عوامل مدیریت مسجدالحرام، بتوان ساعتی خاص را برای طواف ویلچرپها در پایین اختصاص دهند تا مشکلات طواف در بالا پیش نیاید.

ترتیبی اتخاذ شود که در برنامه غذایی و دستر و میوه کمتر اسراف شود و از حجم غذاها کاسته شود؛ چرا که اکثر افراد، بخصوص بانوان در رژیم غذایی هستند و این اسرافی که در آنجا می‌شود و بعضاً پرخوری، معنویت حج را کم می‌کند.

در برخی از هتل‌ها جهت دستشویی‌ها بر خلاف موازین شرعی است.

قبل از ورود زائران، شناسایی و نوشته‌ای مبنی بر عدم استفاده، درون آنها نصب شود.

چند مرکز تجاری در جده و مکه و مدینه از سوی ایران احداث شود و محصولات ایرانی و صنایع دستی و ... برای زوّار خارجی ارائه شود و نیز کالاهای خارجی، اعم از لوازم منزل و پوشاک ارائه تا زوار ایرانی از آنجا خرید نمایند.

در اختیار قرار دادن و یا توصیه به خرید یک خط موبایل با خط عربستان به روحانیون و معین و معینه برای هماهنگی اعمال بخصوص برای روحانیون که معینه‌هایشان نامحرمند، بسیار ضروری است.

به دولت عربستان پیشنهاد خط مترو از مکه به منا بدهید؛ چنانچه خودشان قادر به ساخت نیستند از کشورهای اسلامی بخصوص ایران کمک بگیرند.

تا تردد از مکه به منا و بالعکس کمتر شود.

در منا که معمولاً زائران چادرهای خود را گم می‌کنند، ستاد گمشدگان تقویت گردد.

ص: ۳۵

در اتوبوس‌های ایرانیان قسمت بانوان و آقایان، مانند داخل ایران جدا شود.

با برجسی این دو محدوده تفکیک شود.

تأسیس یک موج رادیویی FM در ایام حج، توسط سازمان حج جهت ارتباط با زائران و ارائه برنامه‌های فرهنگی و تذکرات اخبار ایران، بسیار موثر است.

در غذای سرد ایام تشریق بیشتر دقت شود.

در صورت امکان مسیر بازگشت از منا به مکه را با علائمی مشخص کنید؛ مثلاً با نصب تابلو عزیزیه ۵، عزیزیه ۶ و ... تا از سردرگمی بیش از حد زائران جلوگیری شود و در صورت عدم امکان، نقشه‌های واضحی در اختیار زائران قرار دهید تا در صورت گم شدن، مسیر را شناسایی کرده و خود برگردند.

برای بازگشت زائران از منا به مکه برنامه‌ریزی گردد تا این همه مشکلات و تبعات سوء بدنبال نداشته باشد.

پیشنهاد می‌شود مکان روحانیون در منا با علامت و جای خاصی معلوم باشد که دسترسی زائران به آنها به سهولت امکان پذیر باشد. در منی چادرها و فضای بیشتری به ایرانیان داده شود؛ چرا که به علت فضای تنگ داخل چادرها، زائران مجبور بودند شب را در کنار آشغال‌ها و فضای بسیار کثیف بیرون از چادر، به صبح برسانند.

برای ارزیابی روحانیون و مدیران محترم، دقت بیشتری بعمل آید.

راننده‌های سرویس‌هایی که برای زیارات دوره در مکه در نظر گرفته می‌شود به راهها و مسیرها آگاهی داشته باشند و زائران را از مکه خارج نکند تا مشکلات شرعی بوجود نیاید.

به مشکل ایاب و ذهاب و سرویس‌های ایرانیان در مکه مکرمه با جدیت رسیدگی شود.

جهت جلوگیری از فعالیت و جاذبه‌های وهابیت، جزوه‌هایی که به شبهات و معرفی وهابیت با زبان ساده بیان شده چاپ و در اختیار زائران قرار گیرد تا مبادا مجذوب سخنان فریبنده وهابیت قرار گیرند.

از مسؤولان سعودی خواسته شود که نسبت به زائرانی که در مسیر راه چادرهای منی تا جمرات اطراق می‌کنند، مخالفت بعمل آورند.

نصب علائم و تذکرات لفظی کارساز نیست و اطراق اینها راه را تنگ و گاهی مسدود می‌کند و رمی جمرات به تأخیر می‌افتد.

نسبت به قطع سرویس از ششم تا نهم ذی حجه تجدیدنظر شود و کماکان سرویس‌ها تا نهم برقرار باشد.

ترتیبی اتخاذ شود که قرآن‌هایی به صورت امانی در اختیار مدیران هتل قرار گیرد تا به زائرانی که قرآن ندارند داده شود و با تلاوت آن، از اوقات فراغت در هتل استفاده نمایند.

ص: ۳۶

الف- در داخل کشور

به زائران توصیه شود در طول سفر یک قرآن همراه داشته باشند.

ص: ۳۷

از اهمیت عمره و حج و قبولی آن در صورت صحت اعمال توضیح داده شود تا زائران نسبت به یادگیری اعمال، اهمال نکنند. کلیه زائران مرد شناسایی شوند تا از پتانسیل‌های آنان در ابعاد مختلف استفاده گردد.

از جمله زبان، آموزش قرائت به بی‌سوادها، سرگروهی، کمک دادن به زائران ناتوان در انجام اعمال.

جهت آموزش احکام و مناسک از سیستم‌های جدید (CD) و فیلم و پوسترها برجسته و اسلاید همراه با صدا) استفاده شود.

جلسات آموزشی به صورت پرسش و پاسخ و با برگزاری مسابقه باشد تا توجه و ترغیب بیشتری را برانگیزد.

داشتن ارتباط منطقی با زوار همراه با احترام و ارج نهادن به حرفه و مشاغل آنان.

در جلسات آموزشی حتماً ماکت کعبه را داشته باشند و عملاً زائران را آموزش دهند و بعد از توضیح از آنان بخواهند تا عملاً کیفیت طواف را نشان دهند.

روحانیون از بدقولی و عدم حضور در جلسات چه در داخل و چه خارج از کشور بپرهیزند.

از سخنرانی طولانی و تکرار سخنانی که فهم آن برای زائران آسان است پرهیز شود تا جلسات ملال‌آور نشود و از عدم شرکت زائران بدین وسیله جلوگیری شود.

در آخرین جلسات در داخل کشور از مناسک آموزش داده شده، آزمون بعمل آید تا توجه زائران در فراگیری مسائل بیشتر معطوف شده و در جهت رفع اشکالات سعی نمایند و به برندگان نیز جوایزی داده شود.

روحانیون محترم قبل از شروع جلسات آموزشی با زائران، جلسه‌ای با معین و معینه خود داشته باشند و در آن مطالب هر جلسه بررسی و تقسیم کار صورت گیرد تا جلسات آموزشی، دچار بی‌هماهنگی و بی‌نظمی و یا دلخوری و بی‌کاری معین و معینه نشود.

از افراط و تفریط در بیان مسائل و احکام جلوگیری شود.

(نه آنقدر سنگین بیان شود که زائران دچار استرس و اضطراب شوند و نه آنقدر آسان و جزئی مطرح شود که نسبت به یادگیری سهل‌انگاری صورت گیرد.

(چنانچه افراد تحصیلکرده در کاروان زیاد باشد، حتماً جلسات آنان با سایرین جدا بوده و جلسات این عزیزان از غنای بیشتر که در سطح علمی آنان باشد برخوردار گردد.

حتماً راجع به نحوه برخورد با اهل سنت و شیوه نماز آنان و اذان و اقامه‌شان و نماز میت آنان توضیح داده شود و وظیفه ما در برابر هر یک از آنها تشریح گردد.

در جلسه‌ای که اکثر زائران حضور دارند، مسائل اختلافی فقهی که در قالب احتیاط واجب طرح شده‌اند و قابل ارجاع هستند مطرح شود.

در همان جلسات اول روحانیون محترم، لیستی از دفاتر مراجع و شماره تلفن‌های آنان داشته باشند که در اختیار زائران، جهت پرداخت وجوهات بگذرانند.

سؤالاتی که زیاد مطرح می‌شود یادداشت کرده و در سفرهای بعدی روی آنان بیشتر تأکید نمایند.

تقسیم کار با معین و معینه به نحوی باشد که هر دو نسبت به تبیین احکام و تشریح اسرار و عرفان حج و ذکر تاریخ و سرگذشت‌ها هم سهیم باشند و این تقسیم کار از قبل باید معین باشد تا با غنای علمی کامل وارد صحنه شود.

ص: ۳۸

در جلسات آخر در داخل کشور سعی شود که عملاً یک روز همه کاروان، اعم از زن و مرد مُحرم شده و اعمال را انجام دهند تا هم عملاً شنیده‌های خود را تجربه کنند و هم ترس و اضطرابشان موقع اعمال واقعی ریخته و هم لباسهایشان چک شود. کاروان‌هایی که تعداد بانوان زائر آنها زیاد است، چنانچه یک گروه ارشاد هم از بانوان انتخاب شود بسیار پسندیده است که در گروه بانوان هم، فعالیت چشمگیر فرهنگی وجود داشته باشد.

روحانیون محترم، دائماً در جهت کارهای زائران با مدیر هماهنگ عمل کنند و چنانچه مدیری بدون مشورت، مطلبی را اعلام کرد سعی شود در جلوی زائر مطلبی دال بر این عدم هماهنگی و عمل خودسرانه گفته نشود، بلکه به طور دوستانه به ایشان تذکر دهید. تذکرات مسائل اورژانسی، مثل نماز در هواپیما، در فرودگاه جده، در هتل و ... در آخرین جلسه در ایران داده شود. ظاهر آراسته و مرتب روحانیون و پرهیز از کلام اضافی و رفتار مناسب، سبب تأثیر گذاری بیشتر سخنان آن عزیزان می‌باشد. سختگیری بیش از اندازه در تصحیح قرائت‌ها موجب یأس زائران می‌شود.

باید به زائر امید و توان اصلاح داد تا پیشرفت کند و مأیوس نشود؛ چرا که یأس، زمینه بی‌خیالی و بی‌تفاوتی است. احادیث و آیات زیادی در قرآن و سیره، راجع به اخلاق مناسب در سفر وجود دارد، مقتضی است که حتماً طی یک جلسه به آنها پرداخته شود تا صمیمیت و انس بیشتر اهل کاروان فراهم آید.

حتماً روحانیون معزز هماهنگی با معین و معینه در پاسخگویی مسائل و مناسک داشته باشند تا از دو گانه گویی و تکرار جلوگیری شود.

مطالب جلسات به صورت طرح درس تهیه شود و در اختیار کاروان قرار گیرد تا زائران نسبت به مطالب مطروحه در جلسات از قبل آگاهی داشته و سؤالات خود را آماده کنند و این امر توجه و حضور آنها را بالا می‌برد.

سعی شود جلسات در ایران در محلی غیر از مساجد تشکیل شود تا این امر (تشکیل در مسجد) مانع از شرکت تمام خانم‌ها نشود.

شناسایی زائرانی که مشکل زبان دارند (با زبان روحانی آشنایی ندارند) و توجیه نمودن آنها از طریق دیگران.

شناسایی زائرانی که مشکل شنوایی و گویایی دارند.

جهت ایجاد آمادگی لازم و درک سفر معنوی حج، زائران را قبل از آن به تزکیه و تهذیب نفس دعوت نمایند و در هر جلسه‌ای که در داخل کشور است، قدری از تهذیب نفس سخن بگویند.

و جوب تقلید از یک مرجع ذی صلاح تبیین گردد؛ آنگاه مراجع تقلید همه زائران ثبت شود و چنانچه کسی هنوز مرجع تقلیدی ندارد با راهنمایی، این مسئله رفع گردد.

وضو، غسل، تیمم و حتی نماز جماعت به طور عملی و کامل آموزش داده شود.

هماهنگی صد در صد معین با روحانی، هم در تسریع کار و هم صحت اعمال و هم روحیه زائران، تأثیر بسزایی دارد.

ص: ۳۹

در جلسات، حضور و غیاب زائران حتماً انجام گیرد تا نسبت به زائری که غایب بوده، توضیحات احکام، صورت بگیرد و این حضور و غیاب‌ها در شرکت و توجه زائران، تأثیر بسزایی خواهد داشت.

توجه به ظاهر (پوشش لباس و کفش و ...) آراستگی و تمیز بودن و توجه داشتن در کلام و سخن در جذب زائران جوان بیشترین تأثیر را دارد.

یک جلسه را به توضیحاتی راجع به آداب سفر و اخلاق و مراعات هم‌سفران و ... توضیح دهید تا با جلوگیری از دعوها و نزاع‌های زائران، زمینه معنویت بیشتری فراهم آید.

به زائران در هر جلسه یادآوری شود که یک زائر ایرانی باید پیام آور وحدت، الفت و دوستی، ادب و اخلاق برای زائران سایر کشورها باشد.

در آخر جلسات با ذکر مصیبت می‌توان فضای معنوی ایجاد کرده و مقدمات سفر را بهتر فراهم کرد.

ب- در خارج از کشور

برای حفظ دستاوردهای معنوی سفر در مکه با هماهنگی و تقسیم کار بین معین و معینه، هر شب جلسه‌ای در مسجدالحرام برای تمام اعضاء کاروان جهت خواندن ادعیه و ختم قرآن و صلوات و ... برگزار گردد.

به زائران تذکر داده شود که از انجام طواف مستحب و یا عمره مفرده (بعد از انجام اعمال واجب خود) در ایام تشریق و دو روز بعد از آنکه هنوز زائران موفق به انجام اعمال واجب خود نشده‌اند به شدت پرهیز نمایند.

جهت برگزاری مراسم اعیاد و عزاداری‌ها در محل اسکان به علت عدم تداخل صدا و استفاده از سالن اجتماعات می‌توان با هماهنگی با کاروان دیگر موجود در محل اسکان، مراسم را به صورت جمعی برگزار نمود و در کلیه برنامه‌ها از جمله خرید هدایا یا تدارکات و تزئین ... تقسیم کار صورت گیرد.

در آخرین روز سفر در جلسه وداع، کسب رضایت و حلالیت از زائران و زائران از یکدیگر، خیلی مهم است؛ چرا که اگر کدورتی بین آنها در طول سفر بوجود آمده از میان برداشته شود و پاک به میهن بازگردند.

در مسجدالحرام و مسجدالنبی برای ساعاتی، روحانی و معین و معینه جای معینی داشته باشند تا زائران برای رفع سؤالاتشان به آنجا مراجعه کنند.

روحانیون محترم در کلیه جلساتی که بعثه برای بازدید از اماکن می‌گذارد شرکت نمایند تا با کلیه راهها و توضیحات بهتر آشنا شوند.

از دحام روز ۱۱ و ۱۲ ذی حجه در بیت‌الله الحرام فرقی ندارد، لذا اصراری بر آوردن زائران در روز ۱۱ برای انجام اعمال مکه نداشته باشید؛ چرا که با خستگی فراوان در برگشت، درک و قوف شب ۱۲ را از دست می‌دهند.

چه بسا بعد از ایام تشریق مطاف و سعی خلوت‌تر باشد.

توجه به اینکه از عنایات غیبی و لطف و عنایت حضرت حق غافل نشده و در انجام اعمال از حضرتش استمداد بطلبند.

علی الله فتوکلوا ان کنتم مؤمنین.

ص: ۴۰

برگزاری جشن شکرانه در هتل بعد از اطمینان از صحت عمل تمام زائران و اصلاح عمل آن دسته که اشتباه داشتند و پخش نقل و شیرینی صورت گیرد.

روحانیون معزز با هماهنگی معین و معینه تدابیری اتخاذ کنند تا جلسات جاذبه و تنوع بیشتری داشته باشد و شرکت برای همگان مفید و شور و شعف به همراه داشته باشد.

جلسات به صورت پرسش و پاسخ، برگزاری آزمون، انتخاب زائران نمونه و برتر، استفاده از خود زائران برای کنترل و ارائه مطالب در جلسه، استفاده از تجارب علمی، عبادی و معنوی زائران برای هر کدام که از قبل شناسایی شده‌اند باشد و در وقتی معین، از قبل هم در برنامه‌ها اعلام شود که بحث‌های تاریخی در مورد اماکن به عهده زائران گذاشته می‌شود که با مطالعه و تحقیق بازگو نمایند. در هر جلسه یک نکته اخلاقی تذکر داده شود.

به طوری که در تغییر رویه و زندگی زوار تأثیرگذار باشد.

(توشه معنوی حج همین هاست)

در تعمیق نمودن باورهای دینی جوانان و مشارکت آنان در بحث‌ها و ایجاد فضاهای معنوی برای آنان باید تلاش نمود.

در جلسات، دقایقی هم به وظایف منتظران در عصر غیبت اختصاص داده شود.

به انتظارات امام زمان (عج) از شیعیان در خصوص مسئله ولایت و ... پرداخته شود.

روحانیون محترم توجه داشته باشند، کاروان‌هایی که معینه ندارند با حفظ شئونات (باز بودن درب اتاق و حضور جمعی بانوان) زائران خانم را پذیرش نمایند و یا با دادن شماره تلفن اتاق به خانم، سؤالات آنان را تلفنی جواب دهند و یا به صورت مکاتبه‌ای پاسخگوی اشکالات آنان باشند.

به زائران در بدو ورود و در جلسه اول اعلام شود که پیشنهادات و انتقادات خود را در زمینه برگزاری جلسات و مطالب مطروحه و مسائل دیگر کتباً به روحانی بدهند که همین اعلام، سبب ایجاد آرامش در بین زائران می‌گردد.

از ثواب نیکی کردن در این ایام زیاد گفته شود تا زائران تهیج و تشویق به همکاری و کمک به یکدیگر شوند.

برای طواف و سعی هر زائر مسن و بیمار، دو نفر از زائران آگاه انتخاب شوند.

این افراد هم نسبت به اعمال، خوب توجه شوند.

در جلسات از افراد فرهیخته و سخنران کاروان با دادن موضوع جهت سخنرانی دعوت شود.

اگر آزاده، جانباز در کاروان باشد از آنها یاد کرده و از خاطراتشان استفاده و احترام ویژه‌ای قائل باشید.

برنامه‌های منی و عرفات و مشعر را با معین و مدیر، برنامه‌ریزی کرده و ساعات آن را یادداشت و به اطلاع زائران برسانید؛ مثلاً ساعات سخنرانی و ادعیه‌ها و پذیرایی به طور دقیق معین شود تا زائران وقت آزاد خود را جهت استراحت و ... بدانند.

قبل از قربانی جلسه‌ای با مدیر و معاون و هر یک از عوامل که قرار است به مسلخ بروند گذاشته شود و شرایط قربانی و نیز زمان، که در شب اختلاف است، مورد بررسی دقیق قرار گیرد.

زائران مسن و معذور، حتماً موقع اعمال سایرین در هتل بمانند و بعد از اتمام مناسک بقیه و مراجعت به هتل، عزیزان بیمار و معذور برده شوند.

ص: ۴۱

سعی شود فرازهایی از ادعیه و مناجات‌ها که خوانده می‌شود ترجمه شود تا زائران حال بهتری پیدا کنند.

قبل از اعزام زائران به منی، در جلسه‌ای اعلام شود که نگران اعمال و انجام آن نباشند.

سعی شود در تمام طول سفر، غیر از احرام، روحانیون معزز با لباس کامل روحانیت باشند تا شناسایی آنان توسط زائر راحت‌تر و مسائلشان سریع‌تر حل شود.

با بیان روایت «کونوا دعاة الناس بغیر السننکم» از زائران بخواهیم که با رفتاری آگاهانه و پسندیده با زائران خارجی برخورد نمایند و در برنامه‌های اعیاد و ادعیه که در بعثه و مکان‌های دیگر برگزار می‌شود در صورت تمایل زائران خارجی با گشاده‌روی آنان را بپذیریم که خود این رفتار، بهترین وسیله برای اثبات حقانیت ایران، شیعه و خنثی نمودن تبلیغات وهابیت است.

روحانیون معزز با توجه به اینکه درب اتاقشان همیشه باز است و با مراجعه زائران روبرو هستند با لباس روحانیت باشند و از پوشیدن لباس‌های راحت اجتناب کنند.

به عزیزان روحانی توصیه می‌شود که وقتی تمام کاروان را به مسجدالاجابه می‌برید از فرصت استفاده کرده و پشت قبرستان بقیع درباره بقیع توضیحات اجمالی بدهید تا بانوان نیز با بقیع آشنا شوند.

سفارش و تأکید برادران روحانی بر ختم قرآن و هدیه کردن به ائمه معصومین (ع).

تشکیل جلسات گروهی برای ختم قرآن چه در مسجدالنبی و چه در مکه.

تهیه کارت برگ قرآن با همکاری مدیر کاروان (۶۰ برگ که روی هر کدام نیم جزء از قرآن با ذکر سوره و آیه و صفحه) و هر شب در مسجدالحرام بین زائران کاروان تقسیم گردد و ظرف کمتر از نیم ساعت، یک ختم قرآن جمعی صورت می‌گیرد.

حضور برادران روحانی در این جلسات، آثار بسیار خوبی برای زائران دارد.

سفارش مبنی بر ختم صلوات برای زائران بیسواد که قادر به تلاوت قرآن نمی‌باشند، بسیار مفید است.

همچنین سفارش شود که صلوات‌ها را هدیه کنند به ارواح طیبه معصومین.

ذکر مستحبات حج در اماکن مختلف برای زائران

کنترل اعمال بعد از هر عملی.

بدین صورت که بعد از هر عمل، همه را جمع کرده و از صحت عمل، مطلع شوند.

(با هماهنگی روحانی کاروان)

داشتن برنامه‌های عبادی جمعی برای اوقات فراغت در منا و عرفات و سایر اماکن.

با داشتن سعه صدر کافی، ایجاد ارتباط صمیمی و محترمانه با زائران و تسلط کافی

در مدینه برای بردن جمعی زائران به مسجدالنبی و توضیح قسمت‌های مختلف حرم شریف، بهترین ساعت ۸-۹ شب می‌باشد و در آن ساعت، مسجد قدیم و نزدیک ضریح مقدس خلوت است.

غذا را همراه با زائران در اتاق‌هایشان میل نماید تا از زمان برای رفع سؤالات استفاده نماید و هم صفا و صمیمیت را بیشتر کند.

در ورود و خروج‌ها و کارهای عمومی زائر را بر خود مقدم دارد.

نسبت به بلد بودن اعمال تک تک زائران قبل از شروع عمل اطمینان حاصل نمائید؛ چرا که اگر زائری از جمع جدا افتد بتواند به خوبی و بدون استرس اعمالش را انجام دهد.

ص: ۴۲

توصیه به زائران جهت نوشتن خاطرات و درج معنویت حج (در آخرین جلسات نیز به بهترین نوشته‌ها جوایزی اهدا شود). سرکشی و عیادت مستمر و دلجویی از زائران سالمند و بیمار.

آموزش نمازهای مستحبی و نمازهای حاجات (ائمه اطهار علیهم السلام) جهت پر بار نمودن اوقات فراغت زائران بسیار مفید و مؤثر است و باید آنان را تشویق و ترغیب به خواندن آنها نمود.

غنا علمی و معنوی معین، توجه زائران را به جلسات و آموزش‌ها بیشتر جلب می‌نماید.

در معرفی چهره‌های صحابه با وفای پیامبر و مسلمانان صدر اسلام، در هر جلسه حداقل دو سه نفر از آنان معرفی شوند و مختصری از زندگی و شرح فداکاری آنان توضیح داده شود.

برای پر کردن اوقات فراغت زائران و جهت معنوی دادن به آنها، می‌توان مسابقاتی با این عناوین برگزار کرد: اگر در منا و عرفات خدمت حضرت ولی عصر (ع) رسیدید چه می‌گویید؟ چنانچه در مدینه، حضرت رسول (ص) و یا حضرت زهرا (س) و یا یکی از ائمه بقیع را موفق به درک حضوری و یا در خواب شدید به آنها چه می‌گویید؟ درددل‌ها و حرفه‌ایان را مکتوب کنید و به بهترین آنها جایزه بدهید.

سعی کنید در مراجعات زائران به اتاق خود، ضمن داشتن روحیه باز و دلجویی و پاسخگویی به آنان حداقل پذیرایی با آب و چای و شکلات را نیز داشته باشید.

تواضع، فروتنی، گشاده رویی و عدم انجام کارهای خلاف مروّت در طول سفر و چه در ایران، موجبات عزت و شخصیت آنان را فراهم می‌آورد.

با توجه به اینکه در حج جمع زنان با همسرانشان حضور دارند از مباحث اخلاقی و روابط خانوادگی اسلامی گفته شود که در حفظ کانون‌های خانوادگی مؤثر خواهد بود.

در توجیه استوانه‌ها و مکان‌های مسجدالنبی به صورت گروه‌های ده نفره زائران را ببرید تا استفاده، امکان پذیر باشد و دسته جمعی هیچ نتیجه‌ای ندارد.

بالا بردن فهم دینی زائر، توجه به شئون مذهبی، تقیّد به واجبات و ترک محرمات (پرهیز از غیبت، دروغ، نگاه به نامحرم، تهمت، سخن چینی، و ملزم شدن به خوشرویی، خوش خلقی، انجام برخی از مستحبات، احترام به بزرگترها و رعایت حال کوچک‌ترها و ...) از تحفه‌های معنوی حج است که به عهده روحانیون و معین و معینه‌های معزز است.

اگر سؤالی پیش آمد که جوابش را نمی‌دانید از روش‌های صحیح برخورد با زائر استفاده شود، مثل نمی‌دانم یا حضور ذهن ندارم، باید به فلان کتاب یا روحانی کاروان مراجعه کنم.

از اخذ وجه جهت نماز طواف و مانند آن خودداری شود که این کار موجب خدشه دار شدن عزت روحانی می‌شود.

در حد توان، در رسیدگی به امور زائران کمال توجه و دقت را داشته و با پوششی شایسته و رفتاری متین زائران را هر چه بیشتر به خود جذب کنید تا تأثیرات معنوی لازم را از روحانیت محترم ببرند.

به زائران حتماً توصیه شود برای ایام تشریق، در منا و عرفات هنگام انجام اعمال، پول به همراه نیاورند.

صندوق انتقادات و پیشنهادات در مراکز اسکان نصب گردد و هر روز توسط مدیر و روحانی بررسی تا نسبت به خواسته‌های مثبت زائران، اقدام فوری به عمل آید.

ص: ۴۳

سفارش و تأکید به زائران و تبیین مسئله پاکی و نجاست و فرق آنها با تمیزی و کثیفی و ملزم بودن به رعایت هم پاکی و هم تمیزی.

توصیه به معینه‌های کاروان

الف - در داخل کشور

هماهنگی کامل با روحانیون کاروان‌ها.

مشخصات کامل زائران خانم (از جمله: سن، میزان تحصیلات، شغل و ...) را در جلسه اول در اختیار بگیرید.

در جلسه اول به شناسایی بانوان زائر پردازد از حیث تسلط بر زبان، مسائل شرعی و میزان بلد بودن قرآن (از حیث قرائت و تجوید). لباس‌های احرام بانوان زائر و تطبیق آن با احکام شرعی را کنترل نمایید.

ضمن بیان احادیث پیرامون حج به تبیین آثار معنوی و سیاسی حج پرداخته شود.

بحث صله رحم و حلالیت طلبیدن از اقوام و همسایگان و دوستان حتماً مطرح شود و همچنین زدودن کدورت‌های احتمالی که لازمه این سفر معنوی است.

مسئله دادن خمس و وجوهات و مسائل آن با هماهنگی روحانی، روشن گردد.

ضمن هماهنگی با مدیر و روحانی کاروان از یک پزشک خانم در جلسات اولیه داخل کشور دعوت بعمل آید تا نسبت به مسائل خاص بانوان، توصیه‌های علمی و بهداشتی و فنی داده شود تا از اقدامات خودسرانه زائران برای مصرف قرص‌ها و به بار نشستن مشکلات عدیده، جلوگیری شود.

غنا علمی و معنوی معینه‌های محترم و ذکر مسائل مهم و بهره بیشتر از کتب مطروحه، سبب جذب بیشتر زائران به جلسات و توجه بیشتر آنان به توصیه‌های معینه می‌شود.

زائران را از عواملی که سبب عدم درک معنویت حج و سلب توفیقات می‌شود، آگاه نماید.

از جمله آن عوامل (گناهان کوچک و بزرگ، پُرخوری با توجه بر تنوع و فراوانی غذا در طول سفر که منتهی به بروز بیماری نیز می‌گردد، بازارگردی بیش از حد که هم انرژی زائر را می‌گیرد و هم دقت او را و ...)

در جلسات اولیه بر آداب سفر (سعه صدر داشتن، متواضع و فروتن بودن، تک‌روی نکردن، رعایت ضعفها، احترام به بزرگترها، همکاری در کارهای جمعی، صبور بودن و ...) تأکید بشود.

حضور و غیاب زائران خانم، در جلسات انجام شود تا نسبت به توجیه احکام برای زائری که غیبت داشته اقدام گردد.

به زائران تذکر داده شود که حتماً یک قرآن در طول سفر همراهشان باشد تا در اوقات فراغت حتی در مسیرها و هتل به تلاوت پردازند.

در خصوص خواندن نماز در هواپیما، فرودگاه جده و در هتل و ... در آخرین جلسه در ایران تذکر داده شود.

داشتن نظم و برخوردی شایسته و به دور از عجله و شتاب در جذب زائران جوان بسیار مؤثر است.

ص: ۴۴

غسل و وضو و تیمم، عملاً در قبل از سفر آموزش داده شود و از تک تک بانوان خواسته شود تا انجام دهند. برای جلوگیری از واکنش‌ها و اختلافات زائران در اتاق‌ها در هنگام اسکان در هتل در مکه و مدینه در بین راه می‌توانید از اخلاق و آداب سفر سخنی بگویید.

شناسایی خانم‌هایی که مشکل شنوایی و گویایی داشته و یا زبان معینه را متوجه نمی‌شوند. شناسایی افرادی که برای رمی و طواف و نماز نیاز به نایب دارند و قرار دادن نایب برای آنان. سفارش به بانوان زائر، جهت عدم استفاده از جوراب و لباس‌های نازک و بدن نما. دقت در اعمال، رفتار و سخنان تا هر چه بیشتر زائران به روحانیت معینه دلگرم‌تر شوند. به بانوان زائر حتماً سفارش شود، در منا از سرویس‌های بهداشتی آقایان استفاده نکنند. به زائران خانم سفارش شود که در حفظ پوشش خود در چادرهای منی کوشا باشند، چراکه پرده‌های چادرها از امنیت لازم برخوردار نیست.

همچنین جهت حفظ سلامتی خود تا می‌توانند بهداشت فردی را رعایت نمایند. معینه‌های محترم از ذکر احادیث و روایاتی که مستند نیستند خودداری فرمایند و حتی المقدور سند احادیث را ذکر نمایند. در کلیه جلسات به خواهران زائر تذکر دهید که مصرف همزمان آنتی بیوتیک با قرص‌های LD و HD اثر قرص‌ها را از بین برده و برای اعمال دچار مشکل می‌شوند لذا از خوردن آنتی بیوتیک‌ها در زمان مصرف این قرص‌ها صرف نظر کنند.

ب- در خارج از کشور

توصیه به خانم‌ها جهت کوتاه نمودن ناخن‌هایشان قبل از احرام. برنامه‌ریزی جهت ختم قرآن و ختم صلوات جمعی. ذکر مستحبات حج در اماکن مختلف. کنترل بلافاصله اعمال بعد از هر عملی. داشتن برنامه‌های عبادی جمعی و نیز ذکر احادیثی در جهت شناساندن عمق و معنای اعمال. با داشتن سعه صدر کافی، ایجاد ارتباط صمیمی و محترمانه با زائران خانم و تسلط کافی بر مسائل و احکام، می‌توان آرامشی بر زائران حاکم کرد که نتیجه‌اش صحت و درستی اعمال باشد. به خواهران زائر جهت حفظ حجاب در اماکن مختلف اعم از حرمین شریفین و خیابان و بازار و ... با ذکر فلسفه حجاب بسیار تذکر دهید.

غذا را همراه با زائران در اتاق‌هایشان میل نماید تا هم همدلی و یک رنگی بیشتر حاصل شود و هم فرصتی برای رفع اشکالات باشد.

در ورود و خروج‌ها و سوار و پیاده شدن‌ها و کارهای عمومی، زائران را بر خود مقدم دارد. رعایت مسائل بهداشتی را در طول سفر به خواهران زائر گوشزد نماید. نسبت به بلد بودن اعمال تک تک زائران، اطمینان حاصل نماید؛ چرا که اگر زائری از جمع جدا شد بتواند به خوبی و بدون اضطراب اعمال خویش را انجام دهد.

ص: ۴۵

هماهنگی صد در صد با معین و روحانی در پیشبرد اهداف حج و رضایتمندی زائران بسیار مؤثر است، از این هماهنگی غافل نشوید.

تشویق و ترغیب خواهران زائر به نوشتن خاطرات معنوی حج و اهداء جوایز به بهترین آنان. سرکشی و عیادت مستمر از پیران و بیماران کاروان.

برای زائرانی که مشکل جدی در قرائت حمد و سوره دارند، حتماً نایبانی برای خواندن نماز طواف معین شوند. جهت پُر بار نمودن اوقات فراغت زائران در ایام حج، ضمن آموزش‌های لازم، آنان را باید تشویق و ترغیب به خواندن نمازهای ائمه اطهار (ع) و نماز حاجت و ... نمود.

خواهران معینه در طول سفر همه زائران خانم را مدنظر داشته باشند و با همه آنان دیدار داشته باشند.

لیست زنان فداکار و مؤثر صدر اسلام و تاریخ زندگی و فداکاری آنان را تهیه و در هر جلسه به معرفی یکی از آنان پرداخته شود. در روز عرفه بحث براءت از مشرکین و حج ابراهیمی توضیح و تبیین شود و سیاست‌های اصلی اسلام و ایران از برگزاری حج واقعی روشن گردد (توصیه می‌شود آیه ۳۰ سوره توبه تفسیر شود).

به هنگام مراجعه زائران به اتاق شما، غیر از روحیه گرم و پاسخگویی دقیق و دلجویی از آنان با حداقل پذیرایی، مثل آب و چای و شکلات یکدلی خود را به آنان نشان دهید.

به هنگام خواندن ادعیه و مناجات‌ها فزازهایی که خیلی تأثیر گذار است ترجمه کنید.

بهترین زمان برای بردن زائران خانم به روضه شریفه (مسجدالنبی) ساعت ۸ صبح است.

دو ساعت قبل از اذان صبح، برای رفتن جمعی به بین‌الحرمین و خواندن ادعیه و برگزاری نماز شب و نماز صبح، اوقات بسیار معنوی را برای زائران پدید می‌آورد.

قبل از اعزام به منا به بانوان زائر گفته شود که لباس اضافه با خود همراه داشته باشند که آنجا مجبور به شستشوی لباس و ... نشوند.

احساس دوستی و صمیمیت با زائران در ایجاد ارتباط با آنها و رفع مسائل و مشکلاتشان، بسیار راه گشا می‌باشد.

به بانوان زائر اطمینان دهید، خیلی نگران عذر شرعی ماهانه نباشند و هر وقت و هر کجای اعمال که این مسئله پیش آمد، چاره‌جویی دارد و اعمال آنها ناقص و یا باطل نخواهد شد.

توصیه به زائران جهت مأنوس بودن با اذکار و ادعیه و زیارات روزانه.

استحمام روزانه به زائران توصیه شود برای آمادگی بیشتر کارها و رعایت بهداشت و نیز انجام غسل‌های مستحبی.

به زائران حتماً توصیه شود در حرمین شریفین حتی‌الامکان جایی را برای نماز انتخاب کنند که سنگفرش باشد و سجده بر سنگ کنند و در سایر مساجد نیز همین طور باشد.

الف- در داخل کشور

تهیه پلاکاردها و علائم مخصوص جهت اعمال دسته جمعی و زیارات دوره.

زائران را از جهت علم و دانش کاملاً شناسایی کرده و با هماهنگی روحانی در هر جلسه از وجود یک زائر به مدت ۵ الی ۱۰ دقیقه در جهت انتقال تجربیات و دانش خود و بالا بردن سطح علمی، سیاسی، عبادی و بهداشتی زائران اقدام شود.

کتاب‌ها و تمام جزوات در جلسات اول، در اختیار زائران قرار دهید تا فرصت مطالعه و رفع اشکالات فراهم باشد.

مدیران محترم، قبل از شروع جلسات آموزشی با زائران، جلسه‌ای با روحانی و معینه داشته باشند تا رئوس کارها و تقسیم‌بندی زمان در جلسات بنا به نیاز صورت گیرد.

مدیران محترم از پذیرش زائرنانی که توانایی انجام عمل ندارند و دارای سن بالایی هستند و در اعمال نایب می‌گیرند، مخالفت کنند و یا حداقل یک همراه جوان با خود بیاورند.

مهارت زائران شناسایی شود و در مواقع لازم از آنها استفاده شود.

افراد لایق و کاری در کاروان در کارها دخالت داده شوند تا در مواقع بحرانی به کمک آمده و پشتیبان مدیر و روحانی باشند.

زائران توجیه شوند که نمایندگان کشور جمهوری اسلامی ایران، بلکه نماینده شیعیان هستند؛ بنابراین در تمامی اماکن خارج از کشور، اعم از اماکن مقدس و فرودگاه و کوچه و خیابان‌ها، رعایت آداب اجتماعی (حفظ حریم‌های زن و مرد، رعایت حقوق دیگران، رعایت نوبت در سوار شدن به ماشین‌ها و سرویس‌ها، پرهیز از چانه زدن‌های سخیف موقع خرید و ...) و مقررات حضور در اماکن عمومی را داشته باشند تا باعث سربلندی هرچه بیشتر ایران و ایرانی گردند.

به مدیران محترم توصیه شود، یکی از خدمه‌هایشان آشنا به مداحی و اصول آن و دارای صدای خوب و آگاه به ترتیل و تجوید قرآن باشد تا موقع لزوم از وجودشان استفاده شود.

توصیه‌ها و سفارش‌های مؤکد به زائران در جهت حفظ رعایت مسائل بهداشتی و عدم استفاده از وسایل دیگران؛ مانند حوله، لیوان و ... برای جلوگیری از بیماری‌های واگیردار.

ب- در خارج از کشور

رعایت احترام و حفظ شئون همه زائران، بخصوص بانوان.

مدیران محترم با هماهنگی روحانی، برنامه‌های سفر را چه در مکه و چه در مدینه (اعم از ساعات جلسات، ساعات و تاریخ بازدیدها و زیارات دوره، زمان‌های حرکت جمعی کاروان بسوی حرمین شریفین و مناجات‌های شبانه و ...) به طور دقیق از قبل، معین نموده و در تابلوهای بزرگ نوشته و در معرض دید همه زائران قرار دهند تا زائران عزیز برای تنظیم وقت خود با کارهای جمعی اقدام لازم را بنمایند.

برای هر اتاقی، سرگروه از بین زائران انتخاب شود که در صورت بروز مشکل و عدم صحت اعمال و ... بلافاصله با مدیر و روحانی در ارتباط باشد.

در تقسیم زائران و تعیین اتاق برای آنان، طوری برنامه‌ریزی شود که یک زائر با سواد، در هر اتاق وجود داشته باشد تا در صورت لزوم از وجودشان استفاده شود.

مدیران محترم، تا آخرین لحظه سفر با روحانی و معین و معینه همراه و همگام و هماهنگ باشند.
مدیران محترم، زائران را توجیه کنند که به هنگام نماز جماعت در حرمین شریفین، حتماً تلفن همراه خود را خاموش کنند.

ص: ۴۷

مشکلات ایام تشریق، سختی‌ها، کمبودها و مسئله غذا گوشزد شود تا آمادگی لازم را داشته باشند و بعداً موجبات گلایه و ناراحتی بوجود نیاید.

به مدیران محترم توصیه می‌شود که ساک‌های زائران را شمارش کرده و تحویل راننده کامیون دهند و از او رسید دریافت نمایند تا در حمل بار حس مسؤولیت بیشتری داشته باشد.

از پذیرایی زائران کاروان‌های دیگر و یا زائران خارجی در اتوبوس‌ها جلوگیری شود؛ چرا که بعضاً مشکلات و معطلی‌هایی در پی دارد.

بعد از ایام منا، چون ممکن است برخی از زائران هنوز اعمال مکه را کامل انجام نداده باشند، به آشپزها تذکر داده شود که از ریختن زعفران و ادویه‌جات به درون غذاها خودداری کنند.

گروه ارشاد چه آقایان و چه خانم‌ها، اتاق مجزایی از سایر زائران داشته باشند تا امکان دسترسی به آنان آسان و پیگیری برنامه‌ها راحت‌تر باشد.

در بعضی از هتل‌ها، دستشویی‌ها رو به قبله تعبیه شده است قبل از هر گونه استفاده‌ای شناسایی و نوشته‌ای بر درب آن نصب شود تا استفاده نشود.

در کلیه اتاقها جهت و سمت قبله، نصب گردد.

مدیران محترم در ایام تشریق در منا و عرفات برای پارک اتوبوس‌ها نهایت دقت را داشته باشند تا بتوانند هر چه سریع‌تر زائران را جایجا کنند و در ترافیک نمانند.

بسیار شایسته است که نیابت گرفتن عوامل کاروان زیر نظر روحانی محترم باشد تا خللی به اعمال وارد نشود.

ساعت خوردن صبحانه و ناهار در مدینه با ساعت باز بودن درب حرم نبوی برای خواهران تقارن نداشته باشد.

مدیران محترم، همیشه صندلی جلو اتوبوس را برای عوامل، نگهدارند و تذکر دهند زائران روی آنان ننشینند.

در زیارات دوره توجه شود که در فاصله عمره و حج، حجاج نباید از مکه خارج شوند، پس مقتضی است بازدید از اماکن دوره و خارج از مکه به بعد از خروج از احرام تمتع و اتمام اعمال موکول شود.

توصیه‌های موضوعی

میقات و احرام

بهتر است بعد از احرام و رسیدن به هتل، زائران استراحت کرده و بعد از صرف صبحانه، برای انجام اعمال بروند.

کاروان‌هایی که روز به مسجد جحفه می‌رسند، برای رعایت مسئله عدم استظلال تا نماز مغرب آنجا می‌مانند و در آن فاصله معمولاً نماز ظهر و عصر برگزار می‌گردد؛ بنابراین باید به زائران توصیه کرد که اگر هم نماز ظهر و عصر را خوانده‌اند برای حفظ وحدت و بی‌اعتنا نشدن به نماز جماعت آنان، در نماز جماعت آنها شرکت کرده و نماز قضا و ... نیت نمایند.

بهترین زمان برای انجام اعمال عمره تمتع، یک ساعت بعد از نماز صبح است.

بعد از محرم شدن و سوار شدن بر اتوبوس‌ها قبل از حرکت، معین و روحانی محترم تک‌تک اتوبوس‌ها را سرکشی کرده و یک بار دیگر نیت‌ها را بررسی نمایند.

ص: ۴۸

قبل از احرام بستن افراد شناسایی شده و کسانی که نایب هستند از کسانی که حجشان، حج الاسلام است همه به تفکیک احرام بسته و نیت کنند و لبیک گویند.

در تعیین قبله در مسجد جحفه دقت شود.

لذا روحانیون محترم و معینه‌ها، حتماً جهت صحیح قبله را برای زائران معین نمایند.

بعد از احرام و ذکر تلبیه در میقات، احتیاطاً به محض آمدن در اتوبوس‌ها، تلبیه و نیت مجدداً تکرار شود تا اگر اشکالی در نیت و تلبیه زائری وجود داشته است مرتفع شود.

طواف

بهترین وقت طواف در موقع ازدحام، ساعت ۱۲ شب و یا ۱۰ صبح است.

معدورینی که با ویلچر طواف داده می‌شوند، همراهانی داشته باشند که تعداد اشواط را به خاطر بسپارند.

بعضی وقتها مشاهده شده که ویلچرانان بعد از دور پنجم، زائر را رها کرده و رفته‌اند.

روحانی، معین و معینه به هنگام طواف، خود نیت طواف نکنند تا ضمن همراهی با زائران توجه و اشراف بیشتری به صحت اعمال آنان داشته باشند.

با وضو بودن زائران، هنگام طواف، همواره و مکرر تذکر داده شود تا اشکالی پیش نیاید.

برای طواف واجب چه عمره و چه حج، زائران را به دسته‌های کوچک حداکثر ۱۵ نفر تقسیم کرده و هر دسته را با یک نفر (روحانی، معین، مدیر، معاون، عوامل کاروان، گروه ارشاد) همراه نمود.

در ایام حج که مطاف شلوغ می‌باشد، مقلدینی را که مرجع‌شان طواف را از پشت مقام ابراهیم نیز جایز می‌دانند، توجیه نماید تا با خیال آسوده طواف خود را انجام دهند.

نماز طواف

برای زائران عزیزی که مشکل جدی در قرائت دارند، حتماً نایبانی برای خواندن نمازشان معین شود.

از زائران محترم خواسته شود برای نماز طواف مستحبی در ایام شلوغ از پشت مقام استفاده نکنند و حق را از سایر زائران جهت انجام نماز واجبشان سلب ننمایند.

از ابتدا به زائران گفته شود که نماز طواف، نیابتی هم می‌شود و البته نهایت سعی‌شان را در رفع اشکالات نماز خود بنمایند، اما چنانچه در نهایت، مشکل حل نشد، در صورت مثبت بودن نظر مرجع تقلیدشان برای آنها نایب هم بگیرید.

به زائران محترم گوشزد شود که لازم نمی‌باشد کاملاً نزدیک مقام ابراهیم نماز بخوانند، مخصوصاً در مورد خواهران که بارها به خاطر همین مسئله مشکلاتی را ایجاد نموده است.

سعی

روحانیون محترم به زائران گوشزد نمایند که وسواس به خرج نداده و تا بالای کوه صفا و مروه نروند که در برگشت دچار زحمت بیشتری می‌شوند.

ص: ۴۹

سعی صفا و مروه از طبقه دوم، باطل است. این مطلب به طور مکرر به زائران گفته شود.

تقصیر

زائران، حتماً لوازم شخصی (مانند تیغ و قیچی و ...) به همراه داشته باشند.

عرفات

جهت انجام مراسم دعا، برای جلوگیری از تداخل صدا با چادرهای مجاور، می‌توان از قبل با چند چادر هماهنگ کرد و کارها به صورت جمعی و هماهنگ انجام شود.

برای رفتن به مشعر از عرفات، افراد توانا شناسایی شوند که در صورت تمایل به طور پیاده از طریق مشاء یا از طریق ۸ به مشعر بروند، و همراهی جمع با اذکار و دعاها که توسط سرپرست گروه خوانده می‌شود هم بر معنویت کار می‌افزاید و هم جلوی خستگی را می‌گیرد.

قبل از حرکت به عرفات به زائران توصیه می‌شود یک پتوی سبک، همراه داشته باشند. حتماً مسئله براثت از مشرکین در روز عرفه، توسط روحانی و معین توضیح داده شود و آیه سوم سوره توبه خوانده و ترجمه و تفسیر شود.

مشعر

در وقوف اضطراری شبانه بانوان و معذورین، باید وقت ورود به مشعر، همه را بیدار نمود و نیت وقوف داد. به محض ورود به مشعر بعد از خواندن نماز مغرب و عشاء، به آخرین حد مشعر رفته تا به شلوغی و ازدحام برخورد نکنید. برای وقوف در مشعر، بعد از پُل مزدلفه، هم خلوت تر است و هم برای رفتن به منی، مسیر کوتاهتر می‌باشد. برای خانم‌ها که وقوف اضطراری در مشعر دارند و معمولاً هم در اتوبوس نیت می‌کنند در هر اتوبوس یک نفر مأمور باشد که اگر هم خانمی خواب است اول بیدار کنند و همه در کمال هشیاری نیت را بگویند و چند بار این نیت تکرار شود تا مطمئن شوند همه نیت کرده‌اند.

رمی جمرات

روحانیون محترمی که قبل از نهم ذی‌الحجه، زائران را برای بازدید از جمره و سنگ جمع کردن به منی می‌برند، عنایت داشته باشند که محدوده‌ای از منی خارج از مکه محسوب می‌شود، از آن محدوده خارج نشوند. توجه شود، نایبان برای معذورین از رمی، بایستی در روز رمی کنند و رمی شبانه مجزی نمی‌باشد. بهترین وقت رمی در روز دهم، نزدیک ظهر و یازدهم و دوازدهم، صبح زود است. زائرانی که مرجع تقلیدشان اجازه رمی از طبقه دوم را می‌دهند تفکیک شوند و از بالا رمی کنند تا دچار مشکل و ازدحام در طبقه

پایین نشوند.

ص: ۵۰

در اتمام رمی اگر به سرپرست گروه در قربانگاه تلفنی اطلاع داده شود و قربانی زائرانی که رمی کرده‌اند؛ زودتر انجام پذیرد، کار سرعت می‌گیرد.

(پیشنهاد می‌شود، یکی از خدمه‌ها با تلفن همراه از اول وقت در قربانگاه حضور داشته باشد و مدیر و روحانی نیز از اتمام رمی زائران، ایشان را مطلع نمایند.

(بایستی بعد از رمی هر جمره، زائران را گوشه‌ای جمع نموده و از صحت عمل آگاهی پیدا کرد، آنگاه برای رمی جمره بعدی اقدام نمود.

اگر مدیران و روحانیون عنایت و آشنایی کامل به محدوده منی دارند که تا کجای آن جزء مکه و کجای آن خارج از مکه می‌شود، جهت آشنایی زائران با منطقه منی و جمرات، بد نیست آنان را به آنجا برده تا مکان و کیفیت کار را عملاً یاد گرفته و آشنا شوند و سنگ‌های روز دهم را نیز جمع‌آوری کنند.

رمی جمرات در گروه‌های ۱۰ نفره و با یک سرگروه تنظیم شود و پس از رمی، این سرگروه از صحت عمل مطلع شود.

در ایام تشریق، بخصوص برای رمی جمرات به علت ازدحام بیش از حد، از اطراف مسجد خیف عبور نکنند.

کسانی که برای رفتن به منی از تونل عزیزیه به منی استفاده می‌کنند، بعد از تونل از روی پُل هوایی، خود را به دور برگردان سمت چپ که به زیر سایبان منتهی می‌شود برسانند و از آنجا به جمرات بروند تا با ازدحام کمتری مواجه شوند.

حتماً زنان و معذورین در شب دهم، رمی نمایند.

به هنگام رمی به زائران خواهر تذکر داده شود، به علت ازدحام زیاد از کفشی استفاده کنند که به راحتی از پا درنیاید تا مجبور نشوند پای برهنه به چادرها و یا احیاناً تا خود مکه برگردند.

به کسانی که همراه معذورین جهت رمی شب به منا رفته‌اند، بایستی تذکر داد که خودشان رمی‌شان را روز انجام دهند.

منی

ترتیبی اتخاذ شود تا پرده بر سرویس‌های دستشویی خواهران نصب شود.

دائماً باید متذکر شد که روزه ایام تشریق، جایز نمی‌باشد.

آیات ۲۰۳-۱۹۶ بقره، در منی در جهت ایجاد توجه و روحیه استغفار، بسیار نافذ است.

در بازگشت از منی، اگر زائران در هتل استراحت کنند، نماز صبح را بخوانند و استحمام کنند و صبحانه بخورند و خستگی‌شان درآید و بعد برای اعمال به مسجدالحرام بروند.

هم در سرعت عمل و هم صحت عمل بازدهی بسیار مطلوبی دارد.

برگزاری نماز عید قربان در چادرها هم برای خانم‌ها و هم آقایان به معنویت بیشتر منی می‌افزاید.

در منی، روحانی و مدیر و عوامل کاروان آخرین نفرهایی باشند که از احرام خارج می‌شوند، حتی اگر قربانی و تقصیرشان انجام شده بود، لباس احرام را درنیاروند تا موجب ناخرسندی زائرانی که کارشان تمام نشده نشود.

ص: ۵۱

به علت شلوغی بیش از حد در مسجد خیف در ایام تشریق، روزهای سیزدهم، چهاردهم را برای دیدن مسجد خیف و عبادت در آن، انتخاب نکنید.

قبل از رفتن به عرفات، مشعر و منی به زائران توصیه شود که غذا کم بخورند، تا هم حال دعا از آنان سلب نشود و هم به علت کمبودهای سرویس‌های بهداشتی مشکلات آنان کمتر شود.

قربانی

قربانی زنان و معذورین و سالمندان که وقوف شبانه داشته‌اند و رمی‌شان نیز انجام شده، اول وقت صبح انجام گیرد. به این ترتیب که لیست اسامی و نیابت آنها، سریع به نماینده‌ای که در مسلخ نوبت گرفته، اعلام شود تا اول قربانی آنها انجام شود و بعد هم به ترتیب قربانی افرادی که رمی می‌نمایند. زائرانی که مرجع‌شان قربانی و حلق را در شب جایز می‌دانند تفکیک شوند و قربانی سائیرینی که شب را جایز نمی‌دانند مقدم شود.

معذورین از اعمال

مرجع تقلید معذوران، حتماً معین شده باشد که اینها دسته‌بندی شوند، زیرا نظر مراجع بزرگوار در مطاف و مسعی و رمی، نسبت به معذورین متفاوت است.

معذورینی که با ویلچر از طبقه دوم طواف داده می‌شوند، باید همراه داشته باشند تا در بعضی مواقع که ویلچررانان جهت فرار از ازدحام و سرعت گرفتن کار، ستونها را رد می‌کنند و یا ... شانه چپ زائر از سمت کعبه منحرف نگردد، به آنها تذکر دهند و یا حداقل به خود زائران گفته شود تا همواره شانه چپش را به سمت کعبه نگه دارد.

به معذورین توصیه شود که تا اتمام اعمال حج، پول خود را خرج نکنند، زیرا در بعضی مواقع هزینه در صفا و مروه و طواف با ویلچر زیاد است و امکان اعمال بدون پول، میسر نیست.

توصیه به زائران «ویژه ایام تشریق»

دستبند و کارت شناسایی خود را در مشاعر مقدسه به همراه داشته باشند. در مشاعر مقدسه به صورت متفرق از چادرها خارج نشوند و بی‌جهت تردد نکنند. در منی به صورت گروهی به سوی جمرات حرکت کرده و به چادر باز گردند. هنگام انتقال از مشعر به منا در صبح روز عید، به علائم نصب شده نشانگر سمت چادرهای ایرانی توجه کنند و از برداشتن بار اضافه پرهیز نمایند.

هنگام غروب روز عرفه، وقتی به یکباره همه چادرها برچیده شد، امکان شناخت موقعیت، فوق‌العاده دشوار خواهد شد، در این موقع باید مراقب باشند و از محل دور نشوند.

در صورت جدا افتادن از کاروان، هراس نداشته باشند، با دیگر کاروان‌های ایرانی به طرف خیمه‌ها حرکت کنند تا برادران امدادگر آنان را به خیمه‌ها برسانند.

ص: ۵۲

(ضمناً در منا، اطراف منطقه ایرانیان با پرچم کشورمان مشخص شده است. (از نوشیدن آب از شیرهای مخصوص شستشو و وضو خودداری گردد. هنگام حلق از تیغ‌های یکدیگر استفاده نکرده و کلیه شرایط بهداشتی را مراعات کنند. پس از هر بار استفاده از دستشویی، دست خود را با صابون شخصی بشویند. هنگام استفاده از دستشویی، رعایت تقدم افراد سالخورده لازم است. همراه داشتن پول، با توجه به اینکه قبلاً پول قربانی را پرداخته‌اید، ضرورت ندارد. حفظ بهداشت محیط عرفات، مشعر و منا وظیفه اخلاقی و مذهبی ماست، مضافاً بر اینکه تبعات ناشی از رعایت آن نیز به نفع سلامت خود ما است. کمتر بخورید و بیاشامید، چرا که با معضل سرویس‌های بهداشتی و کمبود آن مواجه نشوید. برای عزیمت از عرفات به سوی مشعر ۲ الی ۳ بطری آب به همراه داشته باشید. اگر در مکه مکرمه سنگ‌های خود را جمع نکرده‌اید، در مشعر از مکان‌هایی تمیز جمع‌آوری نمایید و موقع جمع‌آوری سنگ‌ها از دستکش نایلونی و یکبار مصرف استفاده نمایید. برای جمع‌آوری سنگ از کوه بالا نروید. هر زائر مرد برای حلق، اضافه بر تیغ و لوازم شخصی یک متر سفره یک بار مصرف داشته باشد و موقع حلق بر روی زمین پهن کرده، پس از انجام حلق کلیه مواد زائد و تیغ‌های مصرف شده، موها و ...) را با همان سفره جمع کرده و به درون سطل‌های زباله بریزد. به شدت از استفاده کردن وسایل شخصی دیگران (تیغ و ناخن‌گیر ...) پرهیز شود و با خون افرادی که ضمن حلق ... بیرون می‌آید، نیز تماس نداشته باشید (موجب سرایت بیماری‌های واگیری است) از شستن لباس‌های احرام و پهن کردن آنان بین چادرها که سبب اتلاف وقت و سد معبر می‌شود خودداری گردد. در منا نظم و ترتیب و نظافت چادرها بسیار مهم است. برای ورود به چادرها حتماً از کیسه کفش استفاده کنید.

حرمین شریفین و اماکن نزدیک آنها

مدینه

کاروان‌هایی که بعد از ظهر (عصر)، در مدینه به زیارت دوره می‌روند، اختتام آن را نماز در مسجد قبا قرار می‌دهند و بعضاً مشاهده شده که در حیاط مسجد شش و هفت نماز جماعت به امامت روحانی‌های کاروان‌ها برگزار می‌شود که صورت ناخوشایندی دارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود که مدیران کاروان‌ها توجیه شوند که در چنین مواقعی، یک نماز جماعت برگزار شود و چنانچه به هنگام مغرب رسیدند، به امام جماعت مسجد اقتدا نمایند و از تفرقه پرهیزند. مسجد غمامه نزدیک مغرب، باز می‌شود و می‌توان توضیحات آن را قبلاً داد و بلافاصله با باز شدن درب آن دو رکعت نماز تحیت خوانده و زائران، خود را برای نماز مغرب به مسجدالنبی برسانند.

ص: ۵۳

برای رفتن به مسجد مباحله بعد از نماز مغرب، فرصت خوبی است که زائران نماز عشا را نیز آنجا بخوانند. شروع زیارت دوره از مسجد ذوقلین و بعد مساجد احزاب و شهدای احد و در آخر، مسجد قبا باشد. برای جلوگیری از برخورد با ازدحام و شلوغی بهتر است کمی از توضیحات هر مکان را در جلسه عمومی شب قبل، در هتل بیان شود و ارجاع بقیه توضیحات به خود هر مکانی داده شود تا مؤثر واقع گردد.

بهترین ساعت برای دیدار از مساجد تاریخی بعد از نماز مغرب تا قبل از نماز عشاء است که عموماً در این ساعت باز هستند. به روحانیون محترم توصیه می‌شود، قبل از اینکه کار زائران را برای حرم شریف و توضیح اماکن آن ببرند، گروه ارشاد را برده و به آنها توضیحات لازم را بدهند و از آنان برای بردن تمامی زائران کمک بگیرند.

زائران را با "مدینه منوره" شهر خاطره‌های پیامبر (ص) و ائمه اطهار (ع) و اصحاب پیامبر (ص) به خوبی آشنا کنند. زندگی پیامبر اکرم (ص)، حضرت علی (ع) و حضرت زهرا (س) به خوبی بیان شود.

از مظلومیت امام حسن (ع) و سایر ائمه بقیع گفته شود، زیرا بهترین مکان برای امام‌شناسی و شناساندن چهره‌های پلید دشمنان دین و دیانت می‌باشد.

ساعت ۱/۵ تا ۳ بعد از ظهر و یک ساعت بعد از نماز عشا، بهترین فرصت برای نشان دادن موقعیت‌های داخل مسجد، ستون‌ها و محراب و منبر و ضریح مطهر می‌باشد.

بخصوص اگر از درب باب‌السلام وارد شده و موقعی که موازی ستون‌های مسجد قرار گرفتند، ستون‌ها را می‌توان به خوبی تشریح نمود.

طبقه دوم مسجدالنبی که روزهای جمعه باز می‌شود، دیدنی است.

زائران را نیز برای دیدار ببرید.

مکه

یکی از لحظات معنوی و روحانی زائر، وقتی است که برای اولین بار، چشمش به خانه خدا و پرده کعبه می‌افتد. پیشنهاد می‌شود روحانیون محترم، این لحظه نورانی را به سادگی از دست ندهند و به بهانه اینکه وقت اعمال تنگ است با عجله نگذرند و به زائر فرصت دهند تا لحظه‌ای با خدای خود راز و نیاز کنند و با خواندن دعا و مناجات به این لحظات عرفانی، حال و هوای بیشتری دهید و دعاهای آداب دخول حرم مسجدالحرام را خوانده و ترجمه فارسی کنید تا همه بهتر درک نمایند.

بردن زائران از طریق آسانسور به طبقه دوم و سوم مسجدالحرام و تشکیل جلسات در آنجا.

دو آسانسور در کنار کوه ابوقییس وجود دارد که حدود صد نفر گنجایش دارد و مناسب است حداقل دو سه دفعه پس از اعمال عمره تمتع، تمام زائران را همراه با سالخوردگان به آنجا برده و در آنجا در ابتدای کوه صفا حوادث خانه ارقم بن ابی ارقم و خانه ام هانی و شعب ابی‌طالب و کوه ابوقییس را توضیح داد.

ص: ۵۴

کنار باب مروه کنار باب المدعی، حوادث تاریخی آنجا را؛ مانند: خانه حضرت خدیجه (س) و تولد حضرت زهرا (س) و حکایت لیال‌المبیت را توضیح دهید.

نماز استداره‌ای مسجدالحرام برای زائران تبیین شود.

محل ایستادن امام جماعت در مسجدالحرام، برای زائران روشن شود تا جلوتر از امام قرار نگیرند.

صبح و مغرب و عشا: نزدیک مقام ابراهیم

عصر: بین حجر اسماعیل و در کعبه

نماز جمعه: نزدیک مقام ابراهیم

ظهر: زیر بالکن، مقابل حد فاصل بین رکن یمانی و رکن حجر.

بهتر است توضیحات مسجدالحرام (برای اولین بار) در طبقه دوم گفته شود (نه در بیرون از مسجد) تا با مشاهده آن جلال و جبروت و معنویت، توضیحات دلنشین‌تر و ملموس‌تر باشد.

به زائران توصیه شود برای نمازهای جماعت داخل مسجدالحرام حداقل یک ساعت قبل حضور داشته باشند و تا نیم ساعت بعد از نماز مسجدالحرام را ترک نکنند.

به زائران توصیه شود که قرآن‌های داخل حرم را به هتل نیاورده و نیز تلاش برای گرفتن قرآن‌های وقفی نکنند که صورت بسیار زشت و زننده دارد.

به زائران توضیح داده شود که وضو با آب کلمن‌های مسجدالحرام و مسجدالنبی، جایز نمی‌باشد.

روحانیون محترم هر شب در مسجدالحرام جلسه مناجات داشته باشند.

بقیع

شبهای یکی دو ساعت قبل از اذان صبح، رفتن به بین‌الحرمین بسیار مطلوب است، زیرا نه مزاحمت پلیس در کار است و نه ازدحام جمعیت و به خوبی می‌توان به ذکر دعا و روضه پرداخت و نیم ساعت قبل از اذان، خاتمه داد و برای نماز شب و سپس نماز صبح، به داخل مسجدالنبی رفت.

در صورتی که رفتن به پشت نرده‌ها به علت ازدحام و اختلاط زن و مرد، برای زائران خانم میسر نیست، مکانی از دور و مسلط و مشرف به قبرستان بقیع (مثل اتاق‌های هتل مشرف به قبرستان بقیع هستند) انتخاب شود و قبور ائمه اطهار و صحابه و ... را برای زوار خانم، توضیح داده شود.

در قبرستان بقیع توصیه می‌شود، روضه‌ها و توسیلات بر سر قبور مطهر ائمه (ع) خوانده نشود و در جاهای خلوت قبرستان بقیع که مزاحمتی هم نیست، روضه و توسیلات انجام شود.

فهرست منابع

- قرآن کریم.
 نهج البلاغه.
 المیزان، علامه طباطبایی، چاپ دوم، مؤسسه دارالعلم.
 بحارالانوار، علامه مجلسی، دارالکتب الاسلامیه.
 میزان الحکمه، محمدی ری شهری، دارالحدیث، چاپ اول ۱۳۷۷.
 باقرآن در سرزمین وحی، محسن قرائتی، نشر مشعر، ۱۳۸۳.
 حج، محسن قرائتی، مهر، پاییز ۱۳۷۷.
 حج و حرمین شریفین در تفسیر نمونه، مکارم شیرازی، نشر مشعر، دارالحدیث، چاپ اول، ۱۳۸۲.
 مبانی حکومت اسلامی، جعفر سبحانی، نشر امیرالمؤمنین (ع)، ۶۲.
 تبلیغ دین از منظر دین، حمید نگارش، زمزم هدایت، ۸۳.
 پژوهش در تبلیغ، محمدتقی رهبر، سازمان تبلیغ، ۸۱.
 جنگ روانی و تبلیغات، محمد شیرازی، همایش علمی بررسی نقش جنگ.
 تبلیغ در قرآن و حدیث، محمدی ری شهری، دارالحدیث، ۱۳۸۰.
 سیری در سیره نبوی، مرتضی مطهری، صدرا، ۶۶.
 خورشید اسلام چگونه شکل گرفت، علم الهدی.
 روش دعوت محمد (ص)، علی قائمی، شفق، ۱۳۷۵.
 دائرةالمعارف علوم اجتماعی، دکتر ساروخانی، کیهان، ۷.
 لغت نامه دهخدا، علی اکبر دهخدا، دانشگاه تهران، ۷۳.
 فرهنگ و تهاجم فرهنگی، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ۷۵.
 مقدمه‌ای بر جهان بینی، مرتضی مطهری، صدرا، بی تا.
 مفردات راغب، (معجم مفردات الفاظ قرآن) راغب اصفهانی المکتب المرتضویه.
 حکمت‌ها و اندرزها، مرتضی مطهری، صدرا.
 الکامل، ابن اثیر، بیروت، ۸۵.
 تفسیر نمونه، مکارم شیرازی، دارالکتب الاسلامیه، ۶۸.
 الدرالمنثور، سیوطی، دارالمعرف.
 اقرب الموارد، سعید الخوری، دارالاسو، ۷۴.
 فروغ ابدیت، جعفر سبحانی، دفتر تبلیغات اسلامی، ۶۶.
 مجموعه آثار، مرتضی مطهری، صدرا، ۱۳۷۲.

درباره مرکز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیفزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی

دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۰۲۴۵۲۳۵)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند

مسجد جمکران و ...



مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW



برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

